T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MÜZİK ANASANAT DALI

MEHTER TAKIMI İLE GELENEKSEL DÜNYA ASKERİ MÜZİK TOPLULUKLARININ İCRA PRATİKLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNAN ANGİŞHAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. BAHADIR ÇOKAMAY

ÇANAKKALE – 2025

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MÜZİK ANASANAT DALI

MEHTER TAKIMI İLE GELENEKSEL DÜNYA ASKERİ MÜZİK TOPLULUKLARININ İCRA PRATİKLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNAN ANGİŞHAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. BAHADIR ÇOKAMAY

ÇANAKKALE – 2025

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sinan ANGİŞHAN tarafından Doç. Bahadır ÇOKAMAY yönetiminde hazırlanan ve **11/07/2025** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan "**Mehter Takımı ile Geleneksel Dünya Askeri Müzik Topluluklarının İcra Pratikleri Bakımından Karşılaştırmalı İncelenmesi**" başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Müzik Anasanat Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Bahadır ÇOKAMAY (Danışman)	……
Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN	……
Prof. Dr. Timur VURAL	……

Tez No : 10741978
Tez Savunma Tarihi : 11/07/2025

……
Prof. Dr. Melis ULU DOĞRU
Enstitü Müdürü
../../2025

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sinan ANGİŞHAN
11/07/2025

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Bahadır ÇOKAMAY, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen sizinle çalışmak, akademik yolculuğumda bana sadece bilgi değil, aynı zamanda ilham da verdi. Geniş bakış açınız ve derin bilgi birikiminiz sayesinde, konumuza olan bakış açım derinleşti. Her görüşme, her geri bildirim, beni daha iyi bir araştırmacı olmaya teşvik etti. Sizin gibi bir danışmana sahip olmak, bu süreci daha anlamlı hale getirdi. Çalışmalarımda gösterdiğiniz özveri ve tutku için bir kez daha teşekkür ederim. Sizin desteğinizle başardım ve bu başarıda büyük payınız var. Her aşamada gösterdiğiniz sabır ve anlayış, benim için çok değerliydi. Bu süreçte çok büyük katkıları olan başta Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN ve Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN hocalarım olmak üzere tüm hocalarıma, son olarak hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sinan ANGİŞHAN

Çanakkale, Temmuz 2025

ÖZET

MEHTER TAKIMI İLE GELENEKSEL DÜNYA ASKERİ MÜZİK TOPLULUKLARININ İCRA PRATİKLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Sinan ANGİŞHAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Müzik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Bahadır ÇOKAMAY
11/07/2025, 87

Bu çalışmada kuruluşu Selçuki Devletine dayanan, Osmanlı İmparatorluğu ile devam eden ve takip eden süreçte Askeri Müze bünyesinde en son adı Mehteran Birliği olan ve dünyanın en eski askeri müzik topluluğu olarak öngörülen Mehter takımının tarihsel süreçte değişiklikler ile birlikte son halini alan tören, etkinlik ve konser ritüellerindeki icra pratikleri ile dünya üzerinde çalgı ve icra pratikleri geleneksel olarak yer almış askeri müzik topluluklarının karşılaştırılması ele alınmıştır. Bu çalışmada tarihi araştırma modeli kullanılmış ve doküman analizi ve tarama yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Bu tez çalışmasında geleneksel icraya bağlı kalınarak günümüze kadar gelen Mehter takımı ile dünyadaki benzer askeri topluluklarının karşılaştırmalı incelemesi yapılarak, askeri müzik topluluklarının geleneksel icra pratiklerinin benzer ve farklı yönlerinin ortaya konması ve Mehter Takımı'nın dünya askeri müziğindeki yeri ve öneminin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Çalışmaya yönelik olarak askeri müziğin geçmişten günümüze dünyadaki ve Türklerdeki tarihsel süreci ele alınmış ve Mehter'in bir müzik topluluğu olma süreçleri anlatılmış böylece kuramsal çerçeve çizilmiştir. Ardından yazılı ve dijital kaynaklar üzerinden yapılan literatür taramasında içeriği geleneksel icra pratiklerine dayanan dünyanın çeşitli bölgelerindeki askeri müzik toplulukları tanıtılmıştır. Mehter ve diğer dünya askeri

müzik toplulukları geleneksellik bağlamında çeşitli yönleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın askeri müzik literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Müzik, Mehter, Bando, Geleneksel Müzik, İcra Pratikleri

ABSTRACT

COMPARATIVE ANALYSIS OF MEHTER TEAM AND TRADITIONAL WORLD MILITARY MUSIC ENSEMBLES IN TERMS OF PERFORMANCE PRACTICES

Sinan ANGİŞHAN
Çanakkale Onsekiz Mart University
School of Graduate Studies
Master of Science Thesis in Music Science
Advisor: Asst.Prof. Bahadır ÇOKAMAY
07/11/2025, 87

This study focuses on the comparison of the performance practices of the Mehter team, whose foundation dates back to the Seljuki State, continued with the Ottoman Empire, and in the following process, which is the oldest military band in the world, whose latest name is the Mehteran Union in the Military Museum today and is foreseen as the oldest military band in the world, in the ceremonies, events and concert rituals that have taken their final form with changes in the historical process, and the military music ensembles in the world whose instruments and performance practices have traditionally taken place. The study is based on document analysis using a qualitative method.

In this thesis, it is aimed to reveal the similar and different aspects of the traditional performance practices of military music ensembles and to better understand the place and importance of the Mehter Team in world military music by making a comparative analysis of the Mehter Team, which has survived to the present day by adhering to traditional performance, and similar military bands in the world.

For the purpose of the study, the historical process of military music in the world and Turks from past to present has been discussed and the processes of Mehter becoming a music ensemble have been explained, thus the theoretical framework has been drawn. Then, in the literature review conducted through written and digital sources, military music ensembles in various parts of the world whose content is based on traditional performance practices are introduced. Mehter and other world military music ensembles are analyzed comparatively

in the context of traditionalism in various aspects. It is thought that the study will contribute to the military music literature.

Keywords: Military Music, Mehter, Band, Traditional Music, Performance Practices

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI……... i
ETİK BEYAN…… ii
TEŞEKKÜR…… iii
ÖZET…… iv
ABSTRACT …… vi
İÇİNDEKİLER …… viii
SİMGELER ve KISALTMALAR……..…… xi
ŞEKİLLER DİZİNİ…….. xii
TABLOLAR DİZİNİ……. xiv

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Problem Durumu…….…… 6
1.1.1. Problem Cümlesi…… 7
1.2. Araştırmanın Amacı……..…….. 7
1.3. Araştırmanın Önemi……..…….. 7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları…….. 7

İKİNCİ BÖLÜM 8
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavram ve Terimler……...…….. 8
2.2. Bando, Askeri Bando Tanımı ve Tarihçesi……... 9
2.3. Türklerde Askeri Müzik……... 10
2.4. Askeri Müzik Topluluklarının Toplumsal, Askeri, Tarihsel ve Kültürel Etkileşimi. 14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 17
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi…… 17
3.2. Araştırmanın Modeli…… 17
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi……... 18
3.4. Veri Toplama Araçları…… 18

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI 19

4.1. Mehter Takımı……...…… 19
4.1.1. Mehter Çalgıları……... 22
Zurna…… 23
Boru…….. 24
Davul……. 25
Nakkare……. 26
Zil…….. 27
Çevgan…….. 28
Kös…… 29
4.1.2. Mehter Takımında İdari Yapılanma…… 30
Çorbacıbaşı/Emir-i Alem…….. 30
Mehterbaşı…… 31
4.1.3. Mehter Kıyafeti…… 32
4.1.4. Mehter Repertuarı…… 34
4.2. Geleneksel Dünya Askeri Müzik Toplulukları…… 41
4.2.1. İskoçya Gayda Takımı (Bagpipe Band) 42
4.2.2. Gayda Takımı Çalgıları…… 43
4.2.3. Gayda Takımı Kıyafeti…… 46
4.2.4. Gayda Takımı Repertuarı…… 47
4.2.5. Amerikan Fifre Takımı…… 51
4.2.6. Fifre Takımı Çalgıları……. 52
4.2.7. Amerikan Boru-Trampet Takımı (Drum Corps) …… 56
Boru Takımı…….. 56
Trampet Takımı…… 56
Davul Takımı…… 56

4.2.8. Fifre ve Boru-Trampet Takımı Kıyafeti…… 57
4.2.9. Fifre ve Boru-Trampet Takımı Repertuarı…… 58
4.2.10. Güney Kore Geleneksel Daechwita Takımı……..…… 62
4.2.11. Daechwita Takımı Çalgıları……. 63
Jing (Büyük Gong)…… 64
Janggo (Kum Saati Şeklinde Davul)…….. 64
Nabal (Trompet)…… 65
Sora (Deniz Kabuğu Korno……... 65
Taepyeongso (Konik Ahşap Obua……. 66
4.2.12. Daechwita Takımı Kıyafeti…….. 67
4.2.13. Daechwita Takımı Repertuarı…….. 67
4.3. Mehter Takımı ile Geleneksel Dünya Askeri Müzik Topluluklarının Karşılaştırılması……... 68

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER 74

5.1. Sonuç……..……..…… 74
5.2. Öneriler……...……..…… 76

KAYNAKÇA ...……. 80

EKLER …….……. I

EK 1. Uluslararası Bildiri Beyanı……... I

SİMGELER VE KISALTMALAR

Yy.	Yüzyıl
Vb.	Ve benzeri
ÇOMÜ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
M.Ö.	Milattan önce
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Orta Asya'dan yapılan Türk göç yolları	3
Şekil 2	Mehter nevbet düzeni	20
Şekil 3	Askeri müze mehteran birliği konser düzeni	21
Şekil 4	Zurnazen ve zurna	23
Şekil 5	Boruzen ve boru	25
Şekil 6	Davulzen ve davul	26
Şekil 7	Nakkarezen ve nakkare	27
Şekil 8	Zilzen ve zil	28
Şekil 9	Çevgani ve çevgan	29
Şekil 10	Köszen ve kös	30
Şekil 11	Çorbacıbaşı (Emir-i Alem)	31
Şekil 12	Mehterbaşı	32
Şekil 13	Mehter takımı eser örneği, "Eski Ordu Marşı"	38
Şekil 14	Mehter takımı eser örneği, "Hücum Marşı"	39
Şekil 15	Mehter takımı kuruluş düzeni şeması	41
Şekil 16	Gayda	44
Şekil 17	Gayda icracısı	44
Şekil 18	İskoç askeri gayda takımı	45
Şekil 19	İskoç askeri gayda takımı	45
Şekil 20	Gayda icracısı kıyafeti	46
Şekil 21	Gayda takımı eser örneği, "Achany Glen March"	49
Şekil 22	İskoçya gayda takımı kuruluş düzeni şeması	50
Şekil 23	Tarih boyunca kullanılan flüt (fifre) örnekleri	53

Şekil 24 Temsili fifre icracısı 53

Şekil 25 Amerikan fifre ve boru-trampet takımı 54

Şekil 26 Amerikan fife ve boru-trampet takımı tören geçişi 54

Şekil 27 Amerikan fifre takımı 55

Şekil 28 Amerika fifre ve boru-trampet takımı 57

Şekil 29 Fifre takımı kıyafet örneği 58

Şekil 30 Amerikan fifre ve boru-trampet takımı repertuarı eser örneği 61

Şekil 31 Amerikan fifre ve boru-trampet takımı kuruluş düzeni şeması 62

Şekil 32 Güney Kore geleneksel askeri Daechwita takımı 63

Şekil 33 Jing (Büyük gong) 64

Şekil 34 Janggo (Kum saati davul) 64

Şekil 35 Nabal (Trompet) 65

Şekil 36 Sora (Deniz kabuğu korno) 66

Şekil 37 Taepyeongso (Konik ahşap obua) 66

Şekil 38 Güney Kore Daechwita takımı kuruluş düzeni şeması 68

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Mehter repertuar örneği	34
Tablo 2	İskoçya gayda takımı repertuar örneği	47
Tablo 3	Amerikan fifre ve boru ve trampet takımı repertuvar örneği	59
Tablo 4	Çalgı türü, repertuar, kıyafet, konser düzeni ve koro tablosu	69
Tablo 5	Organolojik (Çalgı bilimi) karşılaştırması	70
Tablo 6	Folklorik karşılaştırma	70
Tablo 7	Konser ve tören icrası karşılaştırması	71
Tablo 8	Repertuar bakımından karşılaştırma	71
Tablo 9	Tarihsel bakımdan karşılaştırma	72
Tablo 10	Kullanılan ses sistemi yönünden karşılaştırma	73

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Dünya tarihi, ilk çağlardan itibaren çeşitli evrelerden geçmiş ve insanlığın medeniyet kavramını somutlaştırılması adına birçok gelişmeye bağlı olarak ilerleme göstermiştir. Bu gelişme ve ilerleyiş genel olarak hayatta kalma mücadelesi ve bu mücadeleye bağlı olarak oluşan faktörleri içinde barındırmaktadır. Genel olarak ele aldığımızda müzik, insanların ve toplumların kültürel gelişmeleri ile birlikte gelişmekte olduğu ve aynı zamanda toplumların ihtiyaçlarına göre gelişim gösterdiği düşünülmektedir.

Günümüzde karmaşık bir sanat disiplini olarak kabul edilmiş olan uzun bir eğitim süreci gerektiren müzik sanatı, diğer sanat dalları ile karşılaştırıldığında köken olarak en eskiye dayanan ve en temel insani güdülerden ortaya çıkmış olanıdır. İnsanlık, doğa seslerini taklit ederek kendi sesini rüzgâr, deniz, kuş seslerine benzetme çabaları, ezgi ve müziğin ortaya çıkmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. İlk başlarda doğayı taklit ederek sesini yükselten insan, daha sonraları zaman içinde yalnızlığını unutmak, doğadaki güçlere tapınmak ve korkularını yenmek amacıyla çığlık gibi bazı sesler çıkarmış, ve zaman içinde ruhsal duruma göre neşeli veya hüzünlü ezgiler meydana getirmiştir (İlyasoğlu, 2009: 13).

Toplumların kültürlerinde varsaydığı din, siyaset, ekonomi, eğlence, savaş gibi olgular her toplumun müzik kültürünün ortaya çıkarılmasında ve gelişiminde önemli etkenler olduğu değerlendirilebilir. Medeniyetlerin kurulmasında başat rolü oynayan faktörlerden biri de savaşlar olmuş ve de düzenli orduların kurulması ile toplumların arasında çıkan çatışmalar çeşitli stratejileri de beraberinde getirmiştir. Savaş stratejileri farklı boyutlarıyla değişkenlik göstermiş olup, savaşın kazanılmasına yönelik çeşitli yöntemleri ve yardımcı metotların düşünülmesini sağlamıştır. Müziğin askeri amaçla kullanımı da bu yöntemlerden birisi olarak ele alınabilir. Askeri müzik ve etrafında oluşan gelişmeler, ordunun savaşta sevk ve idaresini sağlamak, askerin moral ve motivasyonunu arttırmak gibi alt parametrelere bağlı olarak ilerleme göstermiştir. Müziğin askeri amaçlı kullanımıyla beraber bu müziği icra eden topluluklar ve çalgıları da aynı yönde gelişmiştir.

Demirel, askerlerin savaş öncesi, esnası ve sonrası olmak üzere 3 ayrı aşamada motivasyona ihtiyacı olduğundan bahsetmektedir. Savaş öncesindeki hazırlık motivasyonu, savaş sırasında savaşın kazanılması ve üstünlük sağlanması için motivasyon ve de savaş sonrasında savaşın sonucuna göre kahramanlık hikayelerinin gelecek nesillere aktarımı noktasındaki motivasyonun önemli olduğu değerlendirilebilir. Buna bağlı olarak *müziğin* de bir motivasyon aracı olarak kullanıldığı varsayımından yola çıkıldığında savaşın çeşitli aşamalarında askerin moralinin yükseltilmesi için bir araç olabileceği, halka bütünleşmeyi sağlayabileceği ve de toplumsal birlikteliğe katkı vereceği de düşünülebilir (2021: 295).

Askeri müzik, birçok toplumun tarih boyunca askeri ve toplumsal psikolojiye etki ederek toplumların çeşitli tören, konser ve etkinlik gibi çeşitli organizasyonlarında önemli bir rol oynamış, hem moral kaynağı hem de düzen sağlayıcı bir unsur olarak kültürel ve tarihi bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Askeri müzik tarihsel süreçte dünyanın farklı coğrafyalarında çeşitli uygulamalarla kendisini göstermiştir.

Dünyada askeri müziği ilk kullanan medeniyetlerin kim olduğuna, askeri müziğin ne amaçla ve ne şekilde ortaya çıktığına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır:

Antik Yunan'da müziğin düğün, ziyafet, ekin biçme ve cenaze gibi törensel işlevinin yanı sıra askerlerin savaş yollarında kullanılmıştır (Sarıboğa ve Akıncı, 2017: 5-6).

Trotter (2005) benzer şekilde, "Antik Yunan'da sefere çıkan ordular, askerlere ve vatandaşlara geçmiş kahramanların yiğitliklerini hatırlatmak üzere tasarlanmış şiirsel kasidelere eşlik etmeleri için müzisyenler kullanıldığından bahsetmektedir. Bilinen kayıtlar, MÖ yedinci yüzyıl gibi erken bir tarihte Yunanistan'ın eski Şehir Devletleri sırasında müzisyenlerin savaştaki varlığına işaret etmektedir" (Akt. Khan, 2016: 118-119).

"Antik Mısır'da trompet, önem taşıyan diğer tek üflemeli enstrümandı ve o da askerlerin çağrılması için askeri kullanımla sınırlıydı" (Pulver,1921: 51).

Antik Mısırlılarda müzik, sadece mistik çağrışımlarla değil, aynı zamanda günlük yaşamın da ayrılmaz bir unsuru ve eğlence aracı olarak kullanılmıştır. Antik Mısır'da müziği ifade etmek için flüt, arp, davul, def, darbuka, sistron gibi vurma çalgılar, çifte flüt, trompet

gibi üflemeliler ve üçgen arp, çıtara gibi telli çalgılarla, su basılarak işleyen org gibi çeşitli çalgılar kullanılmıştır (İlyasoğlu, 2009: 15).

Gazimihal'e göre İlkçağ medeniyetlerinde askeri müziğin varlığı çeşitli ikonografik resimlerle belgelenmiştir. Eski Mısır firavunların ordusunda bir çeşit kısa borular çalan askeri birliklerin olduğu ve Sümer medeniyetinde büyük davullar kullandığı bilinmektedir. Ayrıca Orta Asya'da davul, zurna, boru ve zil gibi çalgıları resmî törenlerde kullanan askeri birliklerin olduğunu gösteren kayıtlar vardır (2019: 15).

Vural, Yunan ve Romalılardaki askeri müzik geleneğinin M.Ö. 7. yüzyıla dayandığına dair kayıtlar bulunduğuna, bunun yanı sıra bu toplumların melodik ve ritmik askeri sinyalleri boynuz (cornu), boru (tuba), bucina borusu yardımı ile seslendirdiklerini son olarak da davulu savaş müziklerinde kullanmadıklarını belirtmektedir (2013: 16).

Tekin'e göre askeri müzik geleneği, Türklerin göç ve fetihleriyle (Şekil 1) birlikte kurdukları devletler aracılığıyla Batı'ya doğru Çin, Hindistan, İran, Arabistan, Mısır, Endülüs, Anadolu'ya; ardından haçlı seferlerinin etkisiyle Avrupa'ya kadar yayılmıştır (2017: 26).

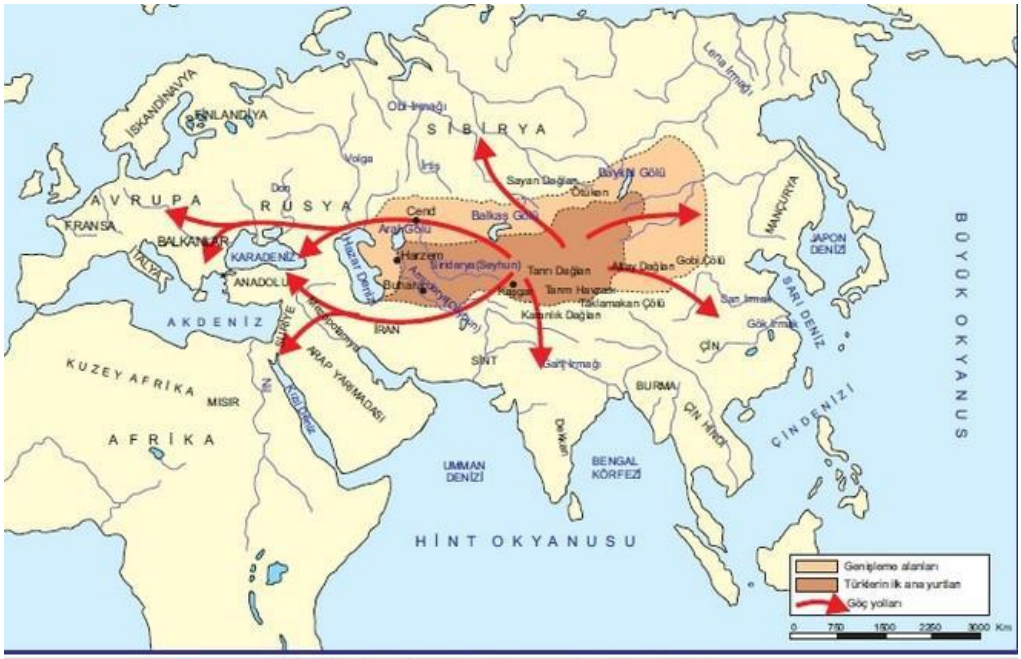

Şekil 1. Orta Asya'dan yapılan Türk göç yolları (*Tekin, 2017: 26*)

“Eski Çin’de en eski askeri bandolar Tang Hanedanlığı'nın (MS 618-907) imparatorluk başkentinde bulunanlar yer almıştır. Bugünkü başkent Pekin'in 930 km güneybatısında yer alan tarihi Chang'an şehri (şimdiki adı Xi'an) Tang İmparatorlarının merkeziydi. Çanlar, taş çanlar, flütler, davullar ve zitherlerden oluşan antik orkestralar ve saray dansçıları, yedinci yüzyılın başlarından itibaren tüm imparatorluk saray törenlerinin önemli bir parçasıydı” (Khan, 2016: 31).

Khan’a göre Çin’de çeşitli geleneksel bandoların olduğu gözlemlenmektedir. Bunlardan bazıları;

- Tibet Budizmi Davul Müziği
- Zen Budizmi Flüt Müziği
- Çin Budist Manastırları ve Saraylarındaki Bandolar
- Dalai Lama Ordusu Askeri Bandosu
- Tiantai Tapınağı Modern Bandosu (2016: 72-73-74).

“Japonya'da askeri müzik yüz elli yıl önce Batı modellerine dayalı modern bir ordu ile birlikte gelişti. Edo Dönemi'nin sonlarından Meiji Dönemi'ne kadar gunka ve askeri bandolar müzikal Batılılaşmanın önemli bir parçasıydı. Bu dönemle birlikte Japon İmparatorluk Ordusu ve Donanması bandolarının 1871 yılında kurulmasıyla müzik, ordunun prestijini artırmıştır. Gunka ve askeri bandolar savaşta ve barışta orduyu desteklemiştir” (McClimon, 2011: 37).

Uçaner ise, iki ayrı anlayıştaki askeri müzik geleneğine dikkat çekerek Osmanlı ve Batı Avrupa geleneklerinde “*trompet ve davullar tarafından verilen işaretler*” ile “*yürürken düdük ya da gayda ile çalınan basit marşlardan*” olduklarından bahsetmektedir (2013: 212).

Kappey’e göre 17. yüzyıldan önce askeri müzik çalgıları birkaç davul ve fifreden oluşuyordu. O zamanın yan davulları günümüzde kullanılanlardan çok farklıydı. Kısa, parlak ve güçlü bir tona sahip olmak yerine, alt derinin üzerine trampetlerin eklenmesiyle büyük ölçüde artırılan, modern olanlardan iki kat daha uzundu, trampetleri yoktu ve kabuk (gövde) tahtadan yapılmıştı (1890: 67).

18. yüzyılın başlarına kadar batı ülkelerindeki askeri müzik çoğunlukla üflemeli çalgılardan oluşmaktaydı. Bu nedenle, bu dönem, Türk toplumunun askeri müzikte kullanmış olduğu vurmalı çalgıların ve kendine has belirli ritmik ögelerin etkileşimle birlikte batıya aktarılması, hem Avrupa Sanat Müziğine hem de batının askeri müziği açısından önemli bir tarih olarak kabul edilmektedir (Kalyoncu, 2005: 314).

> "Lawrence'a göre askeri müziğin ilk kullanım dönemlerinde, davulcular ve fifreciler asker arkadaşlarının saflarında savaşırken, gayri resmi olarak alay bandoları olarak hizmet etmişlerdir. Davullar, fifreler, trompetler ve benzer enstrümanlar başlangıç bandolarını oluşturmuş ve alayda daha önemli sorumlulukları olmadığı için müzisyen olarak genellikle genç oğlanlar ve daha düşük rütbeli erkekler seçilmiştir. Davulların ritimleri ve melodik çizgideki ağır vuruşlar, askerler seferlere giderken ya da sosyal etkinliklerde eğlence için dans ederken ezgiler için hayati önem taşıyordu. Davullar erkeklere yürüyüşlerinde ve kamplarındaki düzende yapı ve ritim sağlarken, trompet ve fifreler melodik içerik ve armonik olasılıkların artmasına olanak tanıyordu. Bu şekilde müzik, anavatanlarından ve ailelerinden sık sık uzakta olan bu kadar çok asker arasında sürekli bir birleşme biçimi sağlamıştır" (2016: 7).

Pirgon, işlevsel olarak kullanılan askeri müziğin düşman askerlerine karşı çok önemli bir üstünlük aracı olduğunu ve temelde askeri müziğin en önemli işlevinin savaştaki askerlerinin moral ve motivasyonunu yükseltirken, düşman birliklerini korkutarak, özgüvenlerini zayıflatmak olarak karşımıza çıkmakta, ayrıca diğer bir işlevi de ordu içerisinde sağlıklı bir iletişim sağlamak, disiplini ve düzeni savaş süresince korumak olduğunu belirtmektedir (2021: 123).

Bu maksatla askeri müziğin doğuşuna ilişkin farklı görüşler ışığında, genel olarak şu amaçlarla ortaya çıktığı kabul edildiği düşünülebilir;

Savaş alanlarında askerlerin ve ordunun moral ve motivasyonunu yükseltmek ve cesaretlendirmek amacıyla,

Düzeni ve komut iletişimini sağlamak maksadıyla büyük orduların organize edilebilmesi ve yönlendirilmesi için,

Düşmanı korkutarak psikolojik baskı uygulamak için çok yüksek ve güçlü melodiler ile askeri müzik,

Toplumlar arasında tören ve propaganda aracı olarak kullanmak maksadı ile askeri geçit törenlerinde ve savaş sonrası zafer kutlamalarında güç göstergesi olarak askeri müzik kullanılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Dünya tarihi boyunca farklı toplum ve coğrafyalarda müzik çok yönlü bir şekilde icra edilmiş ve gelişme göstermiştir. İcra edildiği coğrafyaya da bağlı olarak müziğin icra pratiği kültürel olmanın yanında farklı alanlarda işlevsel bir biçimde kullanılmıştır. Askeri alanda kendini gösteren müziğin kullanımı çalgı, repertuar seçimi, ses sistemi, tören düzeni gibi sadece savaş alanında değil aynı zamanda törensel ve kültürel bir işlev olarak görülmüş, devletlerin müzikal kimliklerini yansıtan ve aynı zamanda tanıtan bir öğe olarak karşımıza çıkmıştır. Farklı bileşenlerin oluşturduğu askeri müzik, askeri müzik topluluklarının oluşturulması ile kendini en iyi şekilde ifade eden bir araca dönüşmüştür.

Yapılan araştırmada askeri müzik toplulukları dünya üzerinde birçok coğrafyada bulunmakta olup bunların çok azı düzenli ve teşkilatlı bir şekilde geleneklerini koruyabilmişler ve günümüze kadar gelmişlerdir. Yine yapılan literatür taramasında farklı adlandırmalarla da olsa Mehter Takımı başta olmak üzere dünya üzerindeki diğer askeri müzik toplulukları ile ilgili birçok çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu topluluklar arasındaki benzer ya da farklı yönler karşılaştırmalı olarak ele alınmamıştır.

Bu çalışmada günümüzdeki modern askeri bando sisteminden farklı bir biçimde günümüze kadar gelmiş, dünya askeri müzik tarihinde önemli bir yere sahip olan Mehter Takımının dünyadaki diğer geleneksel askeri müzik topluluklarının icra pratikleri bakımından karşılaştırmalı incelenmesi yapılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi; "*Mehter Takımı ile Dünya Geleneksel Askeri Müzik Topluluklarının İcra Pratikleri arasındaki benzer ve farklı yönler nelerdir?*" olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasında geleneksel icraya bağlı kalarak günümüze kadar gelen Mehter takımı ile dünyadaki benzer askeri bandoların karşılaştırmalı incelemesi yapılarak, askeri müzik topluluklarının geleneksel icra pratiklerinin benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulması ve Mehter Takımı'nın dünya askeri müziğindeki yeri ve öneminin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Mehter takımı ile ilgili yazılı ve görsel olarak birçok araştırma yapılmıştır. Ancak söz konusu alana ait yapılan literatür ve kaynak taramasında Mehter takımının benzer askeri müzik toplulukları ile karşılaştırmalı incelenmesini konu alan bir çalışma tespit edilmemiştir. Bu tez çalışmasının askeri müzik literatürüne farklı bir bakış açısı getirmesi ve aynı zamanda Mehter takımının dünyadaki diğer askeri müzik toplulukları ile benzer ve farklı icra pratiklerinin değerlendirilmesi bakımlarından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Mehter Takımı ile dünyadaki benzer geleneksel icra pratiklerine sahip askeri müzik topluluklarından "İskoçya Gayda Takımı, Amerika Birleşik Devletleri Fifre Takımı, Boru Trampet Takımı, ve Kore Geleneksel Askeri Daechwita Takımı'nın" karşılaştırmalı incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde; tezin konusunun daha iyi anlaşılması ve elde edilen bulguların tartışılmasına yönelik teze ilişkin kavramlar ve bilgiler sunulmuştur.

2.1. Kavram ve Terimler

Askeri Müzik: "Askeri amaçlarla bestelenen müzik. İçeriği bakımından kendi askerine coşku ve cesaret aşılarken düşmanın yüreğine korku salmayı öngörür" (Say, 2005: 108).

Askeri müzikten bahsettiğimizde aklımıza temel, belirgin ve önemli özellik olarak müziğin ritmik yapısı gelmektedir. Bir eserdeki ritmik vuruşların iç yapısı ile bu yapının bütünlük içinde algılanarak anlamlandırılması, yapılan yürüyüş veya bir iş ile uğraşmaya bir anlam kazandırmaktadır. Müzikteki bu ritmik yapı, ezgi, sözlü ifadeler ile desteklenerek ortaya koyulan gerçek anlamı desteklemektedir (Baba, 2009: 57).

Yeniçeri Müziği: "Türk üslubuna göre/Türk üslubunda" anlamına gelen "Alla Turca" İtalyancadan gelen bir kelimedir. Batı müzik kültüründe bu terim Osmanlı Askeri Müziğini temsil eden Mehter/Yeniçeri Müziği içeriklerinden etkilenerek bazı yapıların tekrar işlenerek ortaya çıkarmış olduğu yeni bir müzik tarzını ortaya koymaktadır (Kalyoncu, 2005: 311).

Alla Turca tarzı, keskin, sert ve güçlü vurgulu melodilerin sıklıkla tekrarlandığı, kendisine özgü farklı ritimlerden oluşan, ses gücü yüksek kös, çevgen, nakkare ve zil gibi geleneksel çalgılar ile Türk toplumunun kültürünü yansıtan, tek sesli ezgisel yapılardan oluşan müzik türü olarak tanımlanabilir (Usta, 2020: 105).

Gelenek: Türk Dil Kurumu gelenek kavramını, bir toplum ya da bir topluluk içerisinde tarihsel süreç içerisinde meydan gelmiş, bu nedenle saygı görerek kuşaktan kuşağa aktarılan, toplumsal yaptırım gücüne sahip kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, örf, tradisyon gibi terimlerle ilişkilendirmektedir (TDK, 2024).

Geleneksel İcra: Geleneksel müzik; geçmişten gelen, ananelerden doğan anlamına gelen ve müzikte yazılı ya da yazısız olarak sonraki kuşaklara aktarılan, anonim olması nedeniyle de telif hakkı doğmadan düzenlemeleri yapılan halk, dans, melodileri kapsamaktadır (Aktüze, 2010: 490). Avrupa ve onun uzantısı olan müzik kültürlerinde "*geleneksel*" niteliğini sürdüren müzikler, halk şarkıları ve halk danslarına eşlik eden müzik çeşitleri için de kullanılmaktadır (Say, 2005: 646). Bu bakımdan ele alındığında geleneksel icra da bu tür alışageldik müzikal davranışların sergilendiği geleneğe bağlı kalarak yapılan performans olarak değerlendirilebilir.

Embouchure: Üflemeli çalgıların çalınmasında dudakların uygun pozisyonu (ayrıca "dudak", "dudaklama" olarak da adlandırılır). Nefesli bir çalgının özellikle de üflemeli çalgıların ve flütün ağızlığı (Apel, 1974:287).

2.2. Bando, Askeri Bando Tanımı ve Tarihçesi

Bando; İtalyanca *"banda"* kelimesinden türeyen ve müzik topluluğu olarak tanımlanmasının yanında yaygın tanımıyla üflemeli ve vurmalı çalgılardan oluşan, genellikle yürüyüş esnasında icrada bulunan ancak standart konser düzeninde de dinletiler sunan çalgı topluluğu olarak düşünülebilir.

Bando, Başlıca nefesli çalgılar, üflemeli çalgılar ve vurmalı çalgılardan oluşan enstrümantal grup olarak da tanımlanabilmektedir (Apel, 1974: 77).

Khan, bandonun gözlemsel tanımını şöyle yapmaktadır: "Bando müzikal görevler icra eden bir topluluktur. Bir topluluğun "Bando" olarak adlandırılabilmesi için, normalde vurmalı çalgılar (Davul ve Zil gibi elle veya çubuklarla çalınan), nefesli çalgılar (Boru veya Borazan gibi ağızla çalınan), Yaylı çalgılar (Gitar, Keman vb.) ve klavyeli çalgılar ailesi (Piyano gibi) arasından birden fazla çalgı türünün bir kombinasyonuna sahip olması gerekir" (2016: 1).

Küçükçapraz, askeri bandoyu şu şekilde tanımlamaktadır; Fransızcada askerler anlamına gelen Bande teriminin yanı sıra, askeri müzik topluluğu anlamına gelen Harmonie terimi kullanılmaktadır. Benzer şekilde askeri bando, İngilizcede Military Band, İtalyancada

Banda ve Corpo di Musica, Almancada Militarkappell ve Musikkorps şeklinde kullanılırken, Türkçede ise İtalyan Donizetti tarafından kullanılan Banda terimi zaman içinde Bando şekline dönüşmüştür. Çoğu batı dilinde, Latince bandum teriminden türeyen band sözcüğü, batı sanat müziği kültüründeki oda müziği grubundan daha büyük müzik topluluğu anlamında kullanılmaktadır. Fakat Türkiye'de bando terimi sadece üflemeli ve vurmalı çalgılar içeren müzik toplulukları için kullanılmaktadır (2019: 24-25).

"Bando" topluluğu, tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde askeri müzik (military music) icra eden bir topluluk olan askeri bando (military band) ile de birlikte sıkça anılmaktadır. Bandonun yer yer *"yürüyüş bandosu"* yani *"marching band"* olarak da anıldığı bilinmektedir. Bunun sebebi olarak yürüyen topluluğu belli bir düzen içerisinde özellikle marş formundaki eserleri çalarak yürütmesi veya onlara eşlik etmesi olarak görülebilir.

2.3. Türklerde Askeri Müzik

Türk tarihi boyunca askeri müzik, gerek savaş meydanlarında motivasyonu artırmak, disiplin sağlamak ve düşmana korku salmak amacıyla kullanılan köklü bir gelenek olduğu görülmektedir. Orta Asya'dan Osmanlı'ya uzanan bu müzik kültürü, özellikle Selçuklu ve devamında Osmanlı İmparatorluğu tarafından kendine özgü yapısı ile kurulup geliştirilmiş olan mehter takımlarıyla dünyaya nam salmış ve askeri müziğin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Türk askeri müziği, hem tarihsel hem de kültürel anlamda dünya askeri müzik tarihine önemli katkılarda bulunduğu düşünülebilir. Türklerde askeri müziğin kullanımı ile ilgili sabit ve yaygın görüşler hakimdir.

Tekin'e göre Çin kronikleri, Orhun Abideleri ve daha birçok kaynakta geçen bando anlamına gelen "tuğ" takımları Türk askeri müzik geleneğinin ilk prototipini oluşturmaktaydı (2017: 5).

Askeri Mızıka takımlarının ilk örnekleri olan Tuğ Takımlarının varlıkları Hunlar dönemine kadar uzanmaktadır. Tuğ takımları, Hun İmparatorluğu'ndan başlayıp Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan geleneksel askeri müzik toplulukları değerlendirilmektedir (Çakar, 1994: 7).

Askeri müzik takımları Hunlar, Göktürkler, ve Uygurlar'da Tuğ Takımı; İslamiyetin kabulüyle birlikte Karahanlılarda, Gaznelilerde, Abbasilerde, Harzemşahlarda, Memluklerde, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklularında, İlhanlılarda ve Anadolu Beyliklerinde Tabılhane; Kırım Hanlığı gibi bazı yerlerde Nakkarehane; Osmanlılarda da Mehterhane isimlerini almıştır (Çakar, 1994: 8).

Türk askeri müziği dünyada eşsiz bir şekilde yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Türk ordusu tarihin her döneminde savaşta ve barışta milli duyguları ön plana çıkaran çok önemli bir kültür unsuru olan askeri müzikle güçlenmiş, savaşların kazanılmasında askeri müziğin önemli bir yeri olmuştur (Yurga, 2002: 56).

Türklerde müziğin askeri amaçlı kullanımı tarih boyunca önemli bir yer tutmakla beraber çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır.

"Türkler müziği, dini inançları, günlük yaşantıları ve savaşçılık gelenekleri içinde her daim kullanmışlardır. Her bireyi asker olan Türklerin yaptıkları müzikler de, genel olarak askeri müzik veya asker müziği olarak değerlendirilebilecektir" (Vural, 2013: 3).

Rice, mehter müziğinin zaman içinde temel özellikleri çok az değişen, doğası gereği işlevsel bir tür olduğunu belirtmektedir (1999:47). Bu nedenle mehterin tarihsel süreçte farklı işlevleri yerine getirdiği ve temelde savaşta ve barışta olmak üzere iki işlevi olduğu söylenebilir (Kaptan, 2020: 35).

Vural (2013), Türk Askeri Müzik dönemlerini İslamiyet'ten önce ve sonra olmak üzere iki ana dönemde gruplandırmıştır;

1. İslamiyet'ten önce Askeri Müzik;

Türklerde Erken Dönem Askeri Müzik: Türklerde İslamiyet öncesi erken dönem askeri müzik ile ilgili fazla kaynağa ulaşılamamakla birlikte bu dönem için Gazimihal (2019: 16), XI. asırda kaleme alınıp Türkçenin en güzel sözlüğü olan Divanu Lugati't-ti Türk'te hem Türkmen hakanının huzurunda nöbet vuran tabılhaneye, hem de sancağa 'tuğ'

denildiğinin anlaşıldığını belirtmekte ve ayrıca Çin kaynaklarında da müzikali merasimi canlandıran nadir hatıralar bulunduğundan bahsetmektedir.

> "Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları bölgelerde M.Ö. 10. Yüzyıla ait kaya resimlerinde *defe* benzer vurmalı aletlerin kullanıldığı bilinmektedir. Bunların şaman defleri olması muhtemeldir. Yine Hun öncesi dönemde M.Ö. 8. Yüzyılda Türklerin *dümbelek* benzeri vurmalı çalgılar, bir çeşit *düdük*, *gong* ve *zili* kullandıkları bilinmektedir. Bu dönemlerde köklenen askeri müzik geleneği, karakterini bünyesindeki vurmalı çalgılardan ve onların ritimlerinden almıştır. Türklerin dini ayinlerden, savaş seremonilerine kadar davulu kullanmaları, bu geleneğin kutsal anlamlar içerdiğinin bir göstergesidir. İbrahim Hakkı Konyalı, davulun doğudan batıya yayıldığını belirtirken, dolaylı olarak askeri müziğinde doğudan yayıldığına işaret etmiştir" (Vural, 2013: 14).

Hun ve Kök Türk Dönemi Askeri Müzik;

Türk devlet geleneğinde askerî müziğin kökenlerini, M.Ö. 209 yılında Hun İmparatorluğunun kurulmasıyla ortaya çıktığını görmekteyiz. Boru, kös, davul, zil, bayrak ve sancaklardan oluşan ve Tuğ Takımları olarak tanımlanan bu müzik topluluğuna daha sonraki süreçlerde zurna ve nakkare çalgıları da eklenerek gelişim göstermiştir. Devletin egemenlik timsali olan Tuğ takımları, savaşlarda askerleri moral vererek cesaretlendirmek ve düşmanı korkutmak amacıyla oluşturulmuştur (Çağlak ve Filiz, 2018: 29).

Uygur Dönemi Askeri Müzik;

Uygurların döneminde devletin hâkimiyet simgelerinden biri olan tuğ takımı, hakanın kudretinin ve gücünün bir göstergesi olmuş ve savaşan askerleri cesaretlendirerek savaşa hazırlamıştır. Ayrıca tuğ, bayrak ve davul gibi unsurlar Uygurlar gibi eski Türk devletlerinde bağımsızlık ve yetkinin temel ögesi olarak görülmüştür. Askerî müziğin en temel çalgılarından olan davul da her dönem kutsal sayılmıştır (Altınölçek, 2015: 249).

2. İslamiyet Döneminde Türklerde Askeri Müzik;

Büyük Selçuklular Döneminde Nevbet Geleneği;

Selçuklular döneminde de askerî müzik takımları ve onların işlevi, önceki Türk devletlerinde olduğu gibi devletin müzik kurumu niteliğinde varlığını sürdürmüştür. Bu askerî müzik topluluklarının yanında bulunan tuğların yanı sıra, "çetr" adı verilen ve sultanlık alameti olarak sayılan küçük bir şemsiye bu döneminde devlet sembolü olarak kullanılmıştır (Çağlak ve Filiz, 2018: 36).

Türkiye Selçukluları Nevbet Geleneği;

Büyük Selçuklularda olduğu gibi Türkiye Selçukluları'nda ve Anadolu beyliklerinde nevbet, askeri devlet yapısının bir simgesi durumunda idi. Ordunun her an başında olan Selçuklu sultanları tüm törenlerde saltanatlarının gücünün ve ihtişamının göstergesi olan nevbet topluluğunu daime yanlarında bulundurmuşlardır Vural, 2013: 68).

Osmanlı Dönemi Mehter Geleneği;

Osmanlı devletinde mehterhane teşkilatı Selçuklu sultanının Osman Gaziye hakimiyet alameti olarak tabl ve alem göndermesi ile başladığı genel olarak kabul edilmekle beraber bu kurum padişah mehteri yani Mehteran-ı Tabl-ı Alem-i Hassa olarak adlandırılmıştır (Türkmen, 2009: 25).

Askeri müzikte önemli gelişmelerin olduğu medeniyet Türkler olarak da düşünülebilir. Türklerde müziğin askeri amaçlı ortaya çıkışı Selçuklular döneminde Tuğ Takımları ile başlamıştır. Sonrasında Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklularında *Nöbet (Nevbet)* ve *Tablhane* geleneği oluşturularak ilk Türk askeri müzik topluluğunun ortaya çıkışı görülmektedir.

2.4. Askeri Müzik Topluluklarının Toplumsal, Askeri, Tarihsel ve Kültürel Etkileşimi

Dünyadaki geleneksel askerî müzik topluluklarını incelediğimizde, tarihsel süreç içerisinde sadece savaş alanlarında ritim tutarak askerî birliklerin düzenini sağlamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal değerlerin oluşumunda, millî kimliğin oluşumunda ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında çok önemli roller üstlendiği görülmüştür.

Bu bağlamda, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun mehter takımı gibi köklü örnekler, yalnızca askerî müzik icra eden yapılar değil, aynı zamanda politik gücün, disiplinin ve ideolojik anlatının görsel ve işitsel temsilcileri olarak da değerlendirilebilmektedir.

Dünya genelinde benzer işlevlere sahip olan diğer geleneksel askerî müzik toplulukları da, kendi tarihsel ve kültürel bağlamları içerisinde benzer anlamlar üretmiş, halkla ordu arasındaki bağı pekiştirmiş ve devlet otoritesinin görünür kılınmasında önemli rol oynadığı görülmüştür.

Bu çerçevede mehterin özellikle Avrupa ve dünyadaki diğer askeri müzik toplulukları ile karşılıklı etkilerinin olduğu görülmektedir.

Mehter müziği gibi, mehter teşkilat yapısı da Avrupa'yı etkilemiş ve mehter Avrupalılar tarafından ilgiyle karşılanarak, 18. yüzyıl içinde sırasıyla Avusturyalılar, Prusyalılar, daha sonra Ruslar, Almanlar ve Fransızlar mehterin yapısına benzer mızıka takımları kurmuşlardır (Şahiner, 1993: 29).

Türk askeri müziği etkilerinden en fazla yararlanan besteci Mozart'tır. Türk konçertosu olarak da bilinen 5. keman konçertosunun üçüncü bölümü ile Türk müziği karakterini daha belirgin yansıtıldığı piyano sonatının A la Turka (a la Turc) başlığını taşıyan final bölümünde (*sonradan Türk Marşı adı verilmiştir*) dikkat çeken ritimsel özellikler, vurmalı çalgıların ağır marş ritminden oluşan mehter yapısı etkinliği bu yaklaşımın başlıca örneklerinden biridir (Soylu, 2003: 62).

Osmanlı Devletinde XVI. yüzyıla kadar Avrupa ile gerçek anlamda müzik alanında etkileşim (Etkileme, etkilenme) olduğu söylenemez ise de asıl etkileşimin (özellikle etkileme) XVI. yüzyıldan sonra başlamış ve Avrupa müziğini etkileme daha çok Mehter müziği aracılığı ile askeri müzik alanında olduğu, bu etkilemenin çok sık yapılan seferler ve savaşlarda mehter müziğinin Avrupalılar tarafından tanınması, aynı zamanda Avrupa'da bulunan elçilikler aracılığı ile mehter takımları kurulması ve bazı mehter çalgılarının senfoni orkestralarında kullanılmaya başlaması ile oluştuğu görülmüştür (Çakar, 1994: 14).

Günümüzde soğuk savaş olarak tabir edilen bir anlayışta rastlamanın pek mümkün olmadığı *müzik eşliğinde savaşma* ve *müzik yoluyla savaşma*, Türk müzik tarihinde dikkate değer bir yere sahiptir. Avrupalılar Türklerin bu geleneği hakkında farklı bilgilere sahip olsalar da, Mehter Müziği ile doğrudan temasları ve etkilenmeleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki çoğu ülke ile yürüttükleri diplomatik, siyasi ve askeri ilişkiler aracılığıyla meydana gelmiştir (Kalyoncu, 2005: 319).

16., 17. ve 18. yüzyıllarda mehter müziği, Osmanlı'da askeri müzik alanında çok büyük bir önem kazanarak savaşlar ve elçilik heyetleri aracılığıyla Avrupa'da tanınmıştır. Avrupa orduları ve bestecileri üzerinde etkisini gösteren mehteri ilk benimseyen Lehler olmuş (1741), ardından Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere gibi ülkeler gelmiştir (Güner, 2007: 107).

"Askeri muzikacılığımızın doğu memleketlerindeki etkisi Mısır, Suriye ve Afganistan'a Türk asker muzikacılarından eleman gönderilmek ve oralarda Türkiyedeki benzerlerine uygun muzikalar kurulmak suretiyle tahakkuk etmiştir" (Gazimihal, 2019: 228).

Vural'a göre Avrupalı seyyahların eserlerinde mehter takımında kullanılan çalgılar başlıca davul, nakkare, zurna, nefir, zil ve zaman zaman kösten meydana gelmiş, bunun yanı sıra seyyahların ilgisini çeken en yabancı oldukları iki çalgı ise zil ve kös olduğu ve bu iki enstrümanın Türkler ve Türk müziği üzerinden Avrupa'ya aktarıldığının göstergesi olmuştur (2013: 208).

Mehter çalgılarının kendine özgü tınısı ve müziğin ritmik dinamizmi Avrupalılar üzerinde bir yandan korku diğer yandan da hayranlık uyandırmıştır. İkinci Viyana Kuşatması'nın sonrasında Avrupa askeri müzik topluluklarının birçoğunda mehter müziğine olan ilgi artmış, 18. yüzyılda ise birçok Avrupa ülkesi saraylarında icra edilmeye başlanmıştır (Çokamay, 2019: 158).

Savaşlar ve göçler nedeniyle farklı toplumlara ait kendilerine özgü geleneksel çalgılarla ve çalma teknikleriyle ortaya çıkan karşılıklı etkileşimler müzikte kültürleşme sürecini beraberinde getirmiştir. Ancak batı kültüründe çalgı ve müziğin form gelişimi,

Osmanlılarda çok farklı yöndeydi. Batıda din dışı alandaki müzik gelişme gösterip olgunlaştıkça bu birikimini askeri bandolara yansıtırken, Osmanlılar bu olgunlaşma sürecini bandodan başlayan bir gelişim ve değişim süreci olarak yansıtmıştır. Bunun sonucunda da, eski-yeni, doğulu-batılı, geleneksel-modern gibi bir ikilem ve rekabet ortamı ortaya çıkmıştır (Baba, 2009: 42).

"Türk müziğinin Avrupa'da yapılan müziklerle taklid edilmesi (Mozart, Beethoven, Gluck, Listz, Saint Seans v.b) çeşitli müzik formalarının yazılmasında Türk konularının seçilmesi ve işlenmesi moda olmuş ve "Alla Turka" modası başlamıştır (Çerkez, 1995:19).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, evren ve örneklemi, veri toplama ve bulguların analiz edilme süreci anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma betimsel bir çerçevede ele alınarak bütüncül bir yaklaşımla birden çok araştırma yöntemini içinde barındırmaktadır. Çalışmaya konu edilen Mehter takımı ile geleneksel dünya askeri müzik topluluklarının icra pratiklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesinde tarihi araştırma modeli kullanılmış doküman analizi ve tarama yöntemleri birlikte kullanılarak her bir müzik topluluğu betimlenmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma paradigması çerçevesinde yapılandırılmış ve karşılaştırmalı betimsel analiz modeli esas alınmıştır. Bu yaklaşım temelinde Mehter Takımı ile farklı kültürlere ait seçili askeri müzik topluluklarının geleneksel icra pratiklerinin tarihsel, işlevsel ve performatif boyutlarıyla incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında askeri müzik toplulukları, icra pratikleri, ritüel unsurlar, enstrümantasyon, repertuar, ses sistemi, koreografi, kıyafet gibi olgular açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırma modeli, askeri müzik topluluklarının yalnızca müzikal değil, aynı zamanda sosyo-kültürel, tarihsel ve temsilî boyutlarını da dikkate alarak çok katmanlı bir analiz imkânı sunmaktadır. Böylece, Mehter Takımı'nın özgün yapısı ile diğer ulusların askeri müzik gelenekleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bilimsel bir temelde ortaya konmuştur.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni dünya askeri müzik toplulukları, örneklemi ise geleneksel icra pratiklerini kullanan askeri müzik topluluklarıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya yönelik olarak kuramsal çerçevenin oluşturulması ve mehter takımı ile geleneksel askeri müzik topluluklarının yapıları, tarihsel gelişimi, repertuvarları, çalgı türleri ve icra pratiklerine ilişkin kapsamlı bilgi edinilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası yazılı ve dijital kaynaklar taranmıştır. Bu kapsamda, kitaplar, makaleler, tezler, ansiklopediler, akademik veri tabanları ve arşiv belgeleri incelenerek çalışmaya dahil edilecek kaynaklara ulaşılmıştır.

Mehter takımı ve geleneksel askeri müzik topluluklarına ait eser nota örnekleri, görsel, işitsel materyaller ve askeri müzik topluluklarının kuruluş şemaları gibi çeşitli dokümanlar analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde Mehter takımı ile dünyanın farklı bölgelerindeki geleneksel askeri müzik topluluklarının icra pratikleri, tarihsel ve kültürel bağlamda, geleneksel çalgılar, kıyafet ve repertuar açısından karşılaştırmalı olarak incelenerek, bu toplulukların müzikal yapı, performans tarzı ve işlevsellik açısından ortak ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.1. Mehter Takımı

Mehter kelimesinin kökenine bakacak olursak, **“**Mehter, Farsça “mihter” kelimesinin Osmanlılar’da aldığı şeklidir. Mihter, mih=büyük ile ter=tafdil edatı’nın birleştirilmesinden ulu, en büyük manasınadır” (Sanal, 1964: 3).

“Mehter, Farsça "mihter" kelimesinden gelir. Osmanlılar'da bu şekliyle kullanılır. Mihter, "mih = büyük "ile" "ter" = tafdil" edatının birleşmesiyle meydana gelmiş bir kelimedir. Ulu, en büyük manasına gelir. Mehter veya mihtar şeklinde bazı islam devletlerinde (Memluklar ve Türkistan gibi), saray teşkilatında görevli memur veya vezir manasında kullanılmıştır. Dilimizde ise kelime Araplaştırılmış şekli ile "mehter" olarak kullanılmaktadır” (Altınölçek, 1992: 1).

“Farsça’da “daha büyük, en büyük” gibi anlamlara gelen **mih-ter** kelimesinin Türkçeye çevrilmiş olan **mehter**, Osmanlı devletinde **mehterhâne** de denilen mûsiki takımı anlamında kullanılmıştır.”[1]

“Tarihi milattan önceki yüzyıllara ve Orta Asya’ya kadar uzanan ve dünyanın en eski askeri bandosu olarak öngörülen Mehter Takımın geleneği, Türk toplumunun kültürel ve sosyal yapısı ile bütünleşmiş, bu yapıdan beslenerek kendine özgü hiyerarşik düzeniyle kurallarını oluşturmuş, Devletin en üst kademesinden vatandaşına kadar herkesi kapsayan, Türk dünyasında asırlar boyunca sadece askeri bir müzik topluluğu olarak değil, bir simge, bir sembol olarak görülmüştür. Temelinde davul ve zurnanın yer aldığı bu askeri müzik

[1] TDV İslam Ansiklopedisi 28. Cilt https://islamansiklopedisi.org.tr/mehter (Erişim Tarihi: 16.11.2024).

topluluğu, günümüzde Türk toplumunun gelenek ve göreneklerinde hala da varlığını sürdürmektedir. Türk kültür mirasının da felsefi bir taşıyıcısı haline gelmiştir (Yaldır, 2009: 10).

"Milattan önceki dönemlerde Türklerin askerî birliklerinde takım olarak müzik aletleri çaldırdıkları bilinmektedir. 8. yüzyılda yazılmış olan Orhun (Göktürk) Kitabeleri'nde mehterin kökeni olarak kabul edilen tuğ takımından bahsedilir. Kaşgarlı Mahmut'un 11. yüzyılda yazdığı Divan-ı Lügat-it Türk, hakanın huzurunda nevbet vurulduğunu anlatır.

Mehterin; *Mehter hâkimiyettir! Mehter azamettir! Mehter bağımsızlıktır! Mehter bir ant, bir dua, bir niyaz, bir alkıştır! Mehter Türk Ulusunun kıtalara yayılmış sesidir!* sözleriyle tarihi bir gücü ve kültürü yansıttığı görülmektedir. Mehter, tarihteki ilk Türk devletinden itibaren, Türk askerine, moral veren ve cesaret veren özelliklerinin yanı sıra hem askerlerin hem de içinde barındırdığı toplumun kültürünü yansıtan bir yapı olmuştur" ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

Şekil 2. Mehter nevbet düzeni (*Kaptan, 2020: 67*)

Günümüzde kurulmuş birçok mehter takımı kıyafetinin ve nevbet düzeninin Şekil 2.'de görüldüğü gibi kıyafet renkleri ve düzen oluşturulduğu ve zaman içerisinde son değişikliklere uğrayarak günümüze kadar geldiği düşünülmektedir (Kaptan, 2020: 67).

Mehterin kuruluş yapısı olarak büyüklüğü adına kat denilen bir sistem ile belirlenmektedir. Bu sistemde katlar çalgı sayısına göre farklılık göstermekteydi. Örneğin Padişahlara ait mehter on iki katlı (her bir sazdan 12'şer adet) çalgıdan oluşmakta, sadrazamda 9, vezir ve paşalarda ise 7 katlı mehterler bulunmaktaydı. Bu mehterlerin konser veya tören icra performansları düzeni ise savaşta saf, normal zamanlarda yarımay biçiminden oluşmaktaydı (Tanrıkorur, 2005: 23).

"Mehter takımının büyüklüğü makam derecesine göre sıralanırdı. En ihtişamlı mehter takımı padişahın huzurunda bulunan topluluktur. "Kat" kelimesi ile sazların sayıları değişmekteydi: Padişah-12 kat, Sadrazam-9 kat, Vezir- 7 kat, Paşalar- 7 kat. Her saz için farklı rakamlarda bulunan mehterler kendi içerisinde düzeni teşkil etmekteydi" (Yücel, 2007: 89).

Şekil 3. Mehteran birliği konser düzeni

Mehter takımının ayakta durarak konser ve icra sırasında benimsediği geleneksel düzen, kendine özgü ve simgesel anlamlar taşıyan beş katlı hilal formunda oluşturulan bu konser yerleşimi, hem görsel estetik hem de akustik denge açısından etkileyici olup, askeri bandonun tarihsel kimliğini ve tören müziği geleneğini yansıttığı ve söz konusu bu hilal şeklindeki dizilim, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Mehteran Birliği Resim Arşivinden elde edilen Şekil 3'te ayrıntılı biçimde görülmektedir.

4.1.1. Mehter Çalgıları

Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti'nin askeri bandosu olan mehteran takımlarında kullanılan ve geleneksel olarak nitelendirilen mehter çalgılarının hem coşkulu hem de etkileyici tınılarıyla savaş meydanlarında moral ve motivasyon sağlarken, zengin bir kültürü de yansıtmakta olduğu değerlendirilebilir. Bu çalgılar, vurmalı ve üflemeli çalgılardan oluşmakta ve her biri farklı bir göreve sahip olduğu, en bilinenleri arasında **zurna, boru, davul, nakkare, kös, çevgen** ve **zil** gibi çalgıların yer aldığı görülmektedir. Günümüzde sadece bu çalgılar işlevsel olarak kullanılmaktadır.

Mehter çalgılarının bir araya gelerek oluşturduğu güçlü ahenk, hem askeri marşlara hem de Osmanlı müzik tarihine damga vurduğu anlaşılmaktadır. Bu gelenek, günümüzde de mehter takımları aracılığıyla yaşatılmaya devam etmektedir.
Sanal (1964:6 5), tarih boyunca mehterhanenin çaldığı sazları şöyle bölümlemektedir:

Nefesli Sazlar;

Zurnalar: Kaba-zurna, cura-zurna

Boru

Kurrenay

Mehter düdüğü, Klarnet

Vurma Sazlar;

Kös

Davul

Nakkare

Tabılbaz

Def

Ziller-Çıngıraklar;

Zil, Çevgan

Bu geleneksel çalgılardan günümüzde mehter topluluğunda kullanılanları şunlardır:

Zurna

Zurna, Mehter topluluğunun ağaçtan yapılmış kamışlı (sipsi) bir çalgısıdır. Mehter'de zurna icracısına Zurnazen adı verilir.

"Zurna, Osmanlının Avrupa sınırlarından başlayıp, iç ve kuzey Asya'ya kadar geniş bir bölgede kullanılan sipsili bir Türk borusudur. Zurnanın diğer adları Surna ve Surnaydır" (Türkmen, 2009: 74).

"Zurna çalınma durumunda tutulduğuna göre üstünde 6 ve alt tarafında 1 delik olmak üzere 7 deliklidir. Zurna kamış sipsi ağıza alınıp sol el ile ağıza yakın delikleri, sağ el geniş taraftaki delikleri açıp kapamak sureti ile çalınırdı" (Sanal, 1964: 66).

Asya Türklerinin en eski nefesli çalgılardan olan zurna sözcüğü köken olarak "surnamak" kelimesinden geldiği genellikle kabul görmektedir. Bu terim Çağatay, Yakut, Altay, Teleut, Şor, Kırgız, Karaim gibi Türk lehçelerinde ötmek, şarkı söylemek, inlemek, ilahi söylemek, bayram etmek gibi birbirine benzeyen anlamlara gelmekle birlikte Ermenice, Sırpça ve Hırvatça, Rusça ve Farsça gibi dillere de hemen hemen aynı şekilde girdiği görülmektedir ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

Şekil 4. Zurnazen ve zurna[2]

[2] Zurnazen ve Zurna. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Boru

Boru, Mehter topluluğunun genellikle sarı pirinçten yapılmış metal ağızlıklı üflemeli bir çalgısıdır. Mehter'de boru icracısına Boruzen adı verilir.

"Borguy ve nefir gibi adlarla da anılan boru, Mehterhane'nin nefesli sazlarındandır. Boru çalanlara "boruzen" adının verildiğine ilk kez 1499 tarihli bir kayıtta rastlanmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre, bu sazı büyük Türk Hükümdarı Alpaslan icat etmiştir" (Tuğlacı, 1986: 39).

Mehterhanenin nefesli çalgılarından olan, eski okunuşları ile boru ve borguy, Arapça dilinden alınan nefir terimi ile aynı çalgıyı belirtmektedir (Sanal:1964: 69).

Boru, "borı, borgay" gibi isimlerle tanımlanmakla birlikte "burgü, burgu" gibi aynı köklerden meydana gelmektedir. Arap toplumu bu çalgıya "nefir" adını vermiştir. İlk başlarda ağaç kabuğundan, daha sonraları ise bakır ya da pirinç gibi metallerin bükülmesi ile oluşturulmuştur. Bazı kaynaklarda Türk hükümdarı Alpaslan'ın buluşu olduğu hakkında rivayetler vardır. Eğri bir boyun yapısı olan bu nefesli çalgı "nay-i Türkî" adı ile de anılmıştır. Bu çalgı ana melodiyi çalmaz, adına "dem" denilen uzun sesi tutarlardı. Ayrıca borun "göç borusu" adını alan başka bir şekle de sahipti ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

Boru tarihi içinde gelişimini sürdürerek günümüzde mehter takımında trompet ve uzun fanfar trompete bırakmıştır. 19. yüzyılda piston sisteminin icat edilmesi bakır çalgılarda birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Boru çalgısı da bu değişikliklerden etkilenmiştir (Çokamay, 2012: 457).

Şekil 5. Boruzen ve boru[3]

Davul

Davul, Mehter topluluğunun ağaçtan ve hayvan derisinden yapılmış vurmalı bir çalgısıdır. Mehter'de davul icracısına Davulzen adı verilir.

Say, davulu tarihte görülen en eski çalgılardan biri olan, perdesiz, yüksek ses gücüne sahip, büyük boyutlarda olan bir vurmalı çalgı olarak tanımlamaktadır (2005: 439).

Davulun, köbürge, kövrüğ, küvrüğ, tuğ, tavul, tavıl, ve tabıl (tabl) gibi adları da mevcuttur. Davul çalanlara davulcu, tabılzen, tabbal gibi adlar verilmete ve davul mehter takımının vurma sazların biridir (Sanal, 1964: 17).

Tarihsel süreci incelediğimizde davulun Türklerin kullandığı en eski vurmalı çalgılardan biri olduğunu görmekteyiz. Davul kelimesinin kökeni eski Türk lehçelerine dayanmaktadır. Davul, ağaçtan yuvarlak şekilde yapılmış kasnakların iki açık tarafına gerilmiş derinin, ip veya kalın halat yardımı ile gergin hale getirilmesi sonucu elde edilir. Mehter müziğinin en kuvvetli ana usul çalan vurma çalgısıdır. Sağ elde tutulan bir çeşit tokmak ve sol elde bulunan adına genellikle çırpı denilen ince bir çubukla çalınmaktadır. Tokmak ve çırpının ritmik yapıdaki güçlü ve zayıf vuruşları icra edilen müziğin karakterini belirlemektedir ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

[3] Boruzen ve Boru. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 6. Davulzen ve davul[4]

Nakkare

Nakkare, Mehter topluluğunun bir çift bakır kâse ve hayvan derisinden yapılmış vurmalı bir çalgısıdır. Mehter'de nakkare icracısına Nakkarezen adı verilir.

Sözlükte "vurmak" anlamında gelen nakr kökünden türeyen nakkāre, mûsiki aletlerini inceleyen ilim adamları (organolog) tarafından membranofon sınıfında nitelendirilmektedir. Osmanlı mehter takımında, yüzüne davula göre daha ince deri gerilmiş bir çalgı olan nakkare, kâse biçimindeki bakırdan küçük bir çift gövdeden yapılmış olan bir davul olup günümüzde baget denilen, "zahme" veya "tokmak" adı verilen ahşap çubuklarla çalınır (Karakaya, 2006: 326).

Bu çalgıyı çalanlara "nakkarezen" adı verilmektedir. Üzerine ince deri gerilmiş iki bakır kâseden oluşan nakkare önceleri yerde bağdaş kurularak, yürüyüş hâlinde ise bele bağlanarak, günümüzde ise göğse dayalı olarak çalınmaktadır. Davulun icra ettiği ritmik yapıdaki ana usulün usul aralarını doldurarak melodiye canlılık katmaktadır ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

[4] Davulzen ve Davul. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 7. Nakkarezen ve nakkare[5]

Zil

Zil, Mehter topluluğunun genellikle bakırdan yapılmış vurmalı bir çalgısıdır. Mehter'de zil icracısına Zilzen adı verilir.

"Türk Musikisi'nde bir usul vurma aleti olan zil, çifte olarak kullanılır. Bunu çalanlara sancı, zilci veya zilzen adı verilirdi" (Tuğlacı, 1986: 45).

Mehter müziğinde çift olarak kullanılan ziller, sağ ve sol elde olmak üzere birer tane bulundurularak ikisinin karşı karşıya çarpılıp ayrılmasından özel bir tınlama elde edilmektedir. Savaş sırasında ziller hücumun başladığını haber veren, askerleri harbe teşvik eden özel bir düzümle çalınır (Sanal, 1964: 88-89).

Zil, daire şeklinde bakır ve kalay metallerin karışımından dövülerek yapılan tiz ve keskin sesli davul gibi usul vuran müzik aletidir. Türkiye'de üretilenlerin dünyanın en iyi zilleri olarak değerlendirildiği ve birçok ülkede "cymbal Türk" diye tanındığı bilinmektedir. Zil, icraya bağlı olarak yatık ve dik olarak çalınabilmektedir ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

[5] Nakkarezen ve Nakkare. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 8. Zilzen ve zil[6]

Çevgan

Çevgan, Mehter topluluğunun ağaçtan ve çıngıraklardan yapılmış bir çalgısıdır. Mehter'de çevgan icracısına Çevgani adı verilir.

Çevganlar gümüşten yapılmaktaydı. İnce bir ahşap değnek şeklinde ve sapı ucuna doğru çatallaşarak eğrilmesiyle oluşmaktadır. Bu eğik ve çatallaşan uçların aralarına eklenen zincir üzerinde bulunan yuvarlak çıngıraklar çevganı tamamlayan unsurlardır (Sanal, 1964: 90).

Çevgan, ince bir değneğin üzerine genellikle pirinçden yapılmış bir hilalin üzerine tutturulmuş küçük çıngıraklardan oluşmaktadır; bu çıngıraklar gümüşten veya pirinçten yapılmıştır. Sap kısmından elle tutularak aşağı-yukarı hareket ettirilmek suretiyle birbirine çarptırılarak çalınan bu çalgıdan ahenkli sesler meydana gelmektedir. Çalınışı beceri isteyen bu çalgıyı çalanlara "çevgani" adı verilirdi. İcra esnasında zamanı gelince "Ala Hey!" şeklinde bağıran çevganilerin mehtere 18. yy. sonlarına doğru dâhil edildikleri tahmin edilmektedir ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

[6] Zilzen ve Zil. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 9. Çevgani ve çevgan[7]

Kös

Kös, Mehter topluluğunun büyük iki kazan ve hayvan derisinden yapılmış vurmalı bir çalgısıdır. Mehter'de kös icracısına Köszen adı verilir.

Osmanlıların geleneksel askeri müziği olan mehter müziğinde kullanılan bir vurmalı çalgı olan kös, tunç ya da bakırdan kazan biçimindeki iki büyük çanağa deri gerilerek yapılır. Bu çalgıyı çalan sanatçıya önceleri Farsça "Küsi" ya da "Küszen", daha sonra Türkçe "Kösçü" denmiştir (Say:2009: 313).

Kös'e aynı zamanda kûs, köbürge, tuğ, kûsi hakani, kûsi şahi gibi adlarda verilmiştir. Kös çalanlara köscü, köszen, kösi veya kûsi adları verilir. Çifter kullanılır (Sanal, 1964: 74).

Kâse biçiminde ve bakırdan yapılan kös, üzerine gerilmiş genelde hayvan derisinden oluşan iki tahta tokmak ile çalınan bir çalgıdır. Kösler çeşitli büyüklüklerde yapılabilmektedir. Kullanım amacına göre kösler; at kösü, deve kösü, fil kösü gibi isimler almaktadır. Savaş alanlarında kösün önemi çok büyüktür. Örneğin, Osmanlı ordusunun Çaldıran seferinde 500 kös çalındığı bilinmektedir ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

[7] Çevgani ve Çevgen. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

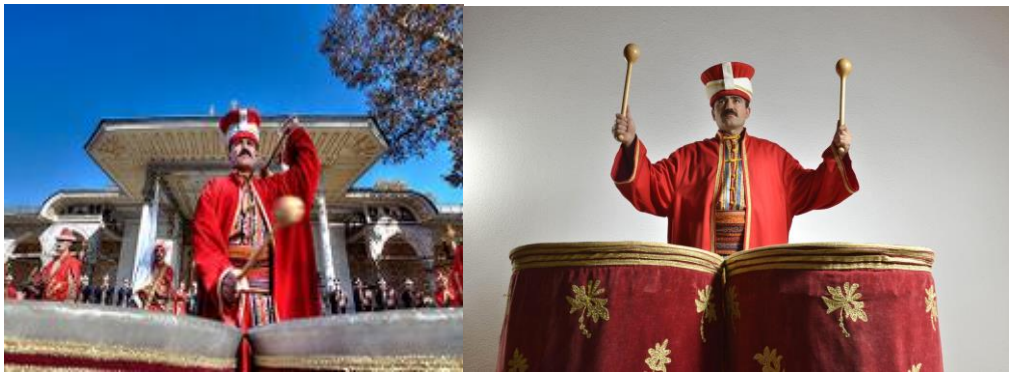

Şekil 10. Köszen ve kös[8]

4.1.2. Mehter Takımında İdari Yapılanma

Mehter, Türk tarihi boyunca devletin egemenlik, hükümranlık sembollerinden biri olarak yer almıştır. Savaş zamanında mehter, sancak gibi kutsal sayılmasının yanı sıra barış zamanında da mehter müziği hükümdarlardan halka kadar bütün topluma hitap ederek zaman içinde kültürel bakımdan Türklüğün simgesi haline dönüşmüştür (Yaldır, 2009: 18).

Osmanlılarda mehterhane teşkilatı Selçuk sultanının, Osman Gazi'ye hakimiyet alameti olarak tabl ve alem göndermesi ile başlayarak ardından Sultan II. Murad, Fatih Sultan Mehmet ve Sultan III. Selim'e kadar olan dönemlerde gelişmesini sürdürerek ismi de günümüze kadar gelmiştir (Güner, 2007: 120).

Selçuklu ve Osmanlı askeri teşkilat sisteminin askeri müzik yönünü temsil eden mehter takımının belirli bir hiyerarşik düzende şekillendirildiği ve bu yapının hem askeri disiplin moral ve motivasyonun sağlanmasında hem de söz konusu devletlerin siyasi ve askeri gücünün en iyi şekilde temsil edilmesinde çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu yapıyı şu şekilde inceleyebiliriz;

Çorbacıbaşı / Emîr-i Alem

Mehteran-ı Tabl u Alem adı verilen ve saltanata ait sancaklarla birlikte mehterhane takımını kapsayan teşkilatın baş amiriydi (Tuğlacı, 1986: 36).

[8] Köszen ve Kös. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Emir-i alem, mehter takımlarının idari işleyişinde sorumlu olduğu gibi bir takım başka görevleri de vardı. Ülke dışından ziyarete gelen elçilerin kabulü törenlerinde hazır bulunan emir-i alem, törenlerde elinde gümüşten yapılmış bir değnek taşımaktaydı (Sanal, 1964: 9).

Günümüzde ise Çorbacıbaşı/Emir-i Alem, mehteran birlik komutanlığı görevini üstlenen konservatuvar mezunu, Türk müziği, usul ve makam bilgisine sahip, temsil yeteneği olan üst rütbede bir subaydır. Mehterin idari amiri olarak görev almaktadır. Mehterin mesleki çalışmalarının sürekliliğinden, sevk ve idaresinden, eğitim, disiplin ve idari işler ile emniyeti gibi sorumlulukları vardır. Mehterin icra ettiği her türlü konser ve törenlere hazırlık amacıyla bütün çalışmaları düzenler. Çorbacıbaşı, diğer icracılar ve mehterbaşından kıyafet bakımından farklı olarak başında üsküf, üsküfün üzerinde tavus kuşundan bir tüy bulunmakta ve ayrıca üzerinde kırmızı cüppe, kenarları üç sıra sarı işlemeli şalvar giyer. Beline üzerinde silah bulunan bir kuşak bağlar. Ayağında ise sarı çizme vardır (“Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı”, (t.y.).

Şekil 11. Çorbacıbaşı (Emir-i Alem)[9]

Mehterbaşı

Tabl u alem mehterlerinin musiki şefine mehterbaşı denirdi. Mehter icracılarının musiki bakımından eğitilmesinden ve mehter takımının müziğin icrası esnasında uyumdan sorumluydu (Sanal, 1964: 9).

[9] Çorbacıbaşı (Emir-i Alem). https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Günümüz mehter takımında mehterbaşı mehterin müziksel icrasından sorumlu olmakla beraber Çorbacıbaşı/Emir-i Alem'den sonra gelen en yetkili kişidir. Mehteri müzikal bakımdan her türlü icra edilecek olan konser ve törenlere en iyi şekilde hazırlamak görevi vardır. Mehter konserlerinin icrası mehterbaşı sorumluluğunda gerçekleşmektedir. Mehterbaşı aynı zamanda "Mehter Araştırma Kurulu" üyesi olarak mehtere kurumsal olarak katkı sağlamaktadır ("Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı", (t.y.).

Şekil 12. Mehterbaşı[10]

4.1.3. Mehter Kıyafeti:

Mehter kıyafeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri bandosu olan mehter takımının tarihî ve kültürel anlamda büyük ve önemli yeri olan giydiği, günümüze kadar değişim ve gelişim göstererek hala geleneksel özelliklerini koruyan bir giysidir. Barış zamanlarında saraylarda ve konser alanlarının yanı sıra özellikle savaş meydanlarında cesaret ve motivasyon kaynağı olan mehter, görkemli kıyafetleriyle sadece işitsel değil, görsel olarak da düşman üzerinde etki bırakmayı amaçlar. Bu kıyafetler; canlı renkleri, zengin görkemli işlemeleri ve taşıdıkları sembollerle Osmanlı Devleti'nin ihtişamını yansıttığı anlaşılmaktadır. Bu bölümde, mehter kıyafetinin tarihçesi, özellikleri ve taşıdığı anlamlar ele alınacaktır.

[10] Mehterbaşı. https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_sazlari.html (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şahiner'e göre Osmanlı dönemi mehter kıyafeti şu şekildeydi; saz başları kırmızı cübbe, kırmızı kavuk, kırmızı şalvar, sarı üç etek ile sarı yemeni giyerler, diğerleri yeşil cübbe, yeşil kavuk, kırmızı şalvar, sarı veya renkli üç etek ile kırmızı yemeni giyerler (1993: 32).

"Mehterbaşı, sırtına kırmızı cübbe giyer, başına kırmızı renkteki kavuğa sarık sarar, kırmızı çuhadan şalvar, ayaklarına sarı yemeni giyerdi. Boruzen, zilzen ve nakkarezenler ise başlarına yeşil renkli sarıklı kavuk, sırtlarına mor, lacivert veya siyah çuhadan cübbe, kırmızı renkli şalvar, içlerine adına üç etek denilen entari ve ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi" (Tuğlacı, 1986: 33).

Çevgânilerin, kolları ve bedeni büyük olan kırmızı renkte bir cübbe, kavuk ve şalvar, sarı renkte üç etek entari ve bir çeşit hafif ve kaba bir ayakkabı olan sarı yemeni giydikleri bilinmektedir (Yaldır, 2009: 44).

Türkmen (2009: 58)'e göre mehter renk ve biçim bakımından göz alıcı kıyafetler giyerdi. Bu kıyafetler şu şekildeydi;

Mehterbaşı: Sırtına kırmızı cübbe giyer, başındaki kırmızı kavuğa beyaz sarık sarar, kırmızı şalvar ve ayaklarına sarı yemeni,

Zurnazenler: Sırtına kırmızı cübbe, başlarına mor kavuk, üzerine beyaz sarık, beyaz üç etek entari, belinde kuşak, kırmızı şalvar ve sarı yemeni,

Boruzenler, Zilzenler, Tabılzenler, Nakkarezenler: Başlarına yeşil renkli kavuk, üzerine beyaz sarık, sırtlarına mor, lacivert veya siyah çuhadan cübbe, kırmızı şalvar, içlerine som çubuklu üç etek entari ve ayaklarına kırmızı yemeni,

Çevganiler: Kırmızı cübbe ve şalvar, başlarına yeşil kavuk üzerine beyaz sarık, sarı üç etek entari ve sarı yemeni giyerlerdi.

4.1.4. Mehter Repertuarı:

Mehterin, Selçuki Devleti ve devamında Osmanlı İmparatorluğundaki tarihsel sürecini incelediğimizde askeri ve kültürel bir sistem ile beslenen zengin bir müzik arşivine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu repertuvar, şekilde görüldüğü üzere marşlardan dini ilahilere, peşrevlerden kahramanlık türkülerine kadar hem barış zamanı hem de savaş zamanlarında askere ve halka moral vermek, birlik ve beraberlik duygularını aşılamak amacıyla geniş bir yelpazeyi kapsadığı anlaşılmaktadır.

Günümüzde, 1826 tarihinden Mehterin kaldırılması ve süreç boyunca tekrar kurma çalışmaları olsa da, cumhuriyet ilanından sonra lağvedilen mehter teşkilatı, İngilizlerin ve İskoçyalıların geleneksel tarihi çalgılarından oluşan bandolarından etkilenerek kurulma çalışmaları ile tekrar ihya edilmiştir (Şahiner, 1993: 28).

Bu süreçte mehter repertuvarının nota ile tespit ettirilerek unutulmaktan kurtarmak çabası oluşmadığı, bu nedenle de eserlerin unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir (Sanal 1964: 283-284).

Mehter repertuarında öne çıkan eser türleri ve örnekleri aşağıda örnek tabloda gösterilmiştir. Mehterin günümüze kadar ulaşan sayılı eserler tabloda gösterildiği gibi makamsal olduğu ve usullerden oluşan ritmik yapısı göze çarpmaktadır.

Tablo 1

Mehter repertuar örneği

RAST MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Rast Medhal	Refik FERSAN	Peşrev	4/4	Sofyan
Rast Peşrevi	Solakzade	Peşrev	4/4	Sofyan
Benefşezar Peşrevi	Kantemiroğlu Edvarı	Peşrev	8/8	Düyek
Esti Nesim-i Nev Bahar	Hacı Arif Bey	Eser	5/8	Türk Aksağı
Ahmet Nesim-i	Maragalı Abdülkadir	Eser	8/8-3/4	Düyek
Gül Yüzünde Göreli	M. Nurettin SELÇUK	Eser	7/8	Devri Hindi
Çanakkale Marşı	Fethi SAZÇALAN	Marş	4/4	Marş Usulü
Barbaros Marşı	Cahit ATASOY	Marş	Değişken	Marş Usulü
Sivastopol Marşı	Rifat Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Ordu Marşı (Ordumuz Etti Yemin)	İ. Hakkı Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Tekbir ve Cenk Marşı	İ. Hakkı Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
26 Ağustos Marşı	Cahit ATASOY	Marş	4/4	Marş Usulü
Devlet Marşı	Fethi SAZÇALAN	Marş	4/4	Marş Usulü
Yürekler Kabarık	Fethi SAZÇALAN	Marş	4/4	Marş Usulü

Tablo 1'in devamı

Sancak Marşı	İ. Hümayi ELÇİOĞLU	Marş	4/4	Marş Usulü
Tuna Boyu Marşı	Fethi SAZÇALAN	Marş	4/4	Marş Usulü
Yeni Malazgirt Marşı	Bahri YÜZLÜER	Marş	4/4	Marş Usulü
Türk Kavminin 5000 Yıllık Yuvası	İ. Hakkı Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Ordunun Duası	Yıldırım GÜRSES	Eser	4/4	Sofyan
Hoş Gelişler Ola	Muzaffer SARISÖZEN	Eser	12/8	-
Harbi Umumi Marşı	İ. Hakkı Bey	Marş	8/8	Düyek

HİCAZ MAKAMI

Eserin Adı	Besteci, Derleyen	Çeşidi	Ritmi	Usulü
Hicaz Hümayun Peşrevi	Veli Dede	Peşrev	4/4	Sofyan
Tavas Zeybeği	Anonim	Eser	9/4	Ağır Aksak
Estergon Kal'ası	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/8	Aksak
Buna Er Meydanı Derler	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/8	Aksak
Dayler Dayler	Kemal ALTINKAYA	Eser	8/8	Düyek
Kırmızı Gülün Ali Var	Anonim	Eser	8/8	Düyek
Yine de Şahlanıyor	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/8	Aksak
İhtiyatlar Silah Çatmış	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/8	Aksak
Kendine Niçin Emsal Ararsın	Medeni Aziz Efendi	Eser	5/8	Türk Aksağı
Ah Nideyim Sahnı Çemen	H. Sadullah Ağa	Eser	6/4	Yörük Semai

MAHUR MAKAMI

Eserin Adı	Besteci, Derleyen	Çeşidi	Ritmi	Usulü
Mahur Peşrevi	Tamburi Cemil Bey	Peşrev	8/8	Düyek
Mahur Saz Semaisi	Kemençeci Nikolaki	Saz Semai	10/8	Aksak Semai
Bülbüller Ötüyor	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/8	Aksak
Saba Tarfı Vefadan	Enderuni H.Hüsnü Efendi	Eser	9/8	Aksak
Reftimi Bürdim	-	Eser	4/4	Sofyan
Mehter Marşı	İ. Hakkı Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Fetih Marşı	M. Nurettin SELÇUK	Marş	4/4	Marş Usulü
Akıncılar Marşı	Cahit ATASOY	Marş	4/4	Marş Usulü

UŞŞAK MAKAMI

Eserin Adı	Besteci, Derleyen	Çeşidi	Ritmi	Usulü
Uşşak Peşrevi	-	Peşrev	8/4	Ağır Düyek
Nim Çenber Uşşak Peşrevi	Zurnazen İbrahim Ağa	Peşrev	12/8	Çenber
Ömrüm Şu Biten	Süleyman ERGUNER	Eser	6/4	Sengin Semai
Gönülde Buldum Esrarı	Şemsettin Ziya	Eser	8/4	Ağır Düyek
Çıkayım Gideyim Rumeline	Kemal ALTINKAYA	Eser	8/8	Düyek

SEGÂH MAKAMI

Eserin Adı	Besteci, Derleyen	Çeşidi	Ritmi	Usulü
Segâh Karabatak Peşrevi	Hızır Ağa	Peşrev	8/8	Düyek
Segâh Peşrevi	Yusuf Paşa	Peşrev	4/4	Sofyan
Tut-i Mucize-i Guyam	Itri	Eser	6/4	Sengin Semai
Çırpınırdı Karadeniz	Kemal ALTINKAYA	Eser	6/4	Sengin Semai
Düştü Vaktaki	Muallim Kazım Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Tarihi Çevir	Faruk GÜRTUNCA	Marş	4/4	Marş Usulü

MUHAYYER MAKAMI

Eserin Adı	Besteci, Derleyen	Çeşidi	Ritmi	Usulü
Belgrad Kal'ası	Kemal ALTINKAYA	Eser	9/4	Ağır Aksak
Mert Dayanır Namert Kaçar	Aşık Dursun Ceylani	Eser	2/4	Nim Sofyan
Bolu Beyi	İhsan OZANOĞLU	Eser	5/8	Türk Aksağı
Atatürk Marşı	Cemal CÜMBÜŞ	Marş	4/4	Marş Usulü
Osman Paşa Marşı (Plevne Marşı)	M. Ali Bey	Marş	6/8	Yörük Semai
Yelkenler Biçilecek	Yıldırım GÜRSES	Marş	4/4	Marş Usulü

Tablo 1'in devamı

HÜSEYNİ MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Hüseyni Peşrevi	Lavtacı Andon	Peşrev	4/4	Sofyan
Yanık Ömer	Sadettin KAYNAK	Eser	9/8-2/4	Aksak-Nim Sofyan
Çanakkale Destanı	İhsan OZANOĞLU	Marş	4/4	Marş Usulü
Eski Ordu Marşı (Ceddin Deden)	Ali Rıza Bey	Marş	4/4	Marş Usulü
Yemen Türküsü	Muzaffer SARISÖZEN	Eser	10/8	Curcuna
Türkiyem	Mustafa YILDIZDOĞAN	Eser	5/8	Türk Aksağı

BAYATİ MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Bayati Saat Peşrevi	Hızır Ağa	Peşrev	8/8	Düyek
Bayati Peşrevi	Seyfettin OSMANOĞLU	Peşrev	4/4	Sofyan
Bayati Yürük Semai	Tab-ı Mustafa Efendi	Eser	6/4	Sengin Semai
Bayati Şarkı (Nar-ı Firkat)	Mahmut Celalettin Paşa	Eser	7/4	Devri Hindi

SUZİNAK MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Suzinak Peşrevi	Kemani Tatyos	Peşrev	4/4	Sofyan
Mehter Vuruyor	Faruk GÜRTUNCA	Marş	4/4	Marş Usulü
Neşide-i Zafer	Leyla Hanım	Marş	2/4	Nim Sofyan
Sadayı Vatan Marşı	İ. Hakkı Bey	Marş	2/4	Marş Usulü

NİHAVENT MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Haydi Oğul	Sadettin KAYNAK	Eser	9/8-2/4	Aksak-Nim Sofyan
Kıbrıs Marşı	Recai AKERMAN	Marş	4/4	Marş Usulü
Üsküdar'a Gideriken	N. Halil POYRAZ	Eser	2/4	Nim Sofyan

KÜRDİLİ HİCAZKÂR MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Kürdili Hicazkâr Peşrevi	Kemençeci Vasilâki	Peşrev	8/8	Düyek
Kürdili Hicazkâr Saz Semaisi	Tatyos Efendi	Saz Semai	10/8	Aksak Semai
Şen Gözlerin	Bimen ŞEN	Eser	3/4	Semai

NİKRİZ MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Yörükte Yaylası	Muzaffer SARISÖZEN	Eser	9/4	Ağır Aksak
Köroğlu Destanı	Selahattin İÇLİ	Eser	5/8	Türk Aksağı

ACEM-AŞİRAN MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Cihad-ı Ekber Marşı	Kazım UZ	Marş	4/4	Marş Usulü
Küffar Sanur	-	Marş	9/8	Aksak

NEVA MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Yeniçeri Marşı	Evliya Çelebi	Marş	3/4	Semai
Hücum Marşı	Evliya Çelebi	Marş	2/4	Nim Sofyan

ÇÂRGÂH MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Eski Malazgirt Marşı	M. Cahit ATASOY	Marş	4/4	Marş Usulü
Genç Osman	Osman Şevki ULUDAĞ	Eser	2/4	Nim Sofyan

Tablo 1'in devamı

IRAK MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Elçi Peşrevi	Ali Ufki Mecmuası	Peşrev	8/8	Düyek
KARCIĞAR MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Kırımdan Gelirim Aksağı	Kemal ALTINKAYA	Eser	5/8-7/8	Türk
ŞEHNAZ MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Çanakkale Zaferi Marşı	3. Selim	Marş	4/4	Marş Usulü
HÜZZAM MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Dömeke Türküsü	Erdoğan GÖKÇE	Eser	5/8	Türk Aksağı
ISFAHAN MAKAMI				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Ey Gaziler	Yavuz Sultan Selim	Eser	7/4	Değişken
TONAL ESERLER				
Eserin Adı	**Besteci, Derleyen**	**Çeşidi**	**Ritmi**	**Usulü**
Cezayir Marşı	-	Marş	4/4	Marş Usulü
Türk Marşı	W. Amadeus Mozart	Marş	2/4	Nim Sofyan
Sinyal	Muammer GÜLER	Marş	4/4	Marş Usulü
Amuryum (G.Kore Halk Şarkısı)	-	Eser	6/4	Sengin Semai
Sakura (Japonya Halk Şarkısı)	Cherry Blossom	Eser	4/4	Marş Usulü
Cive Pakistan	-	Marş	2/4	Nim Sofyan
When Johnny Comes	Louis Lambert	Marşser	6/8	Yörük Semai
De Zilvervloot	Jan Pieter Heije	Marş	2/4	Nim Sofyan

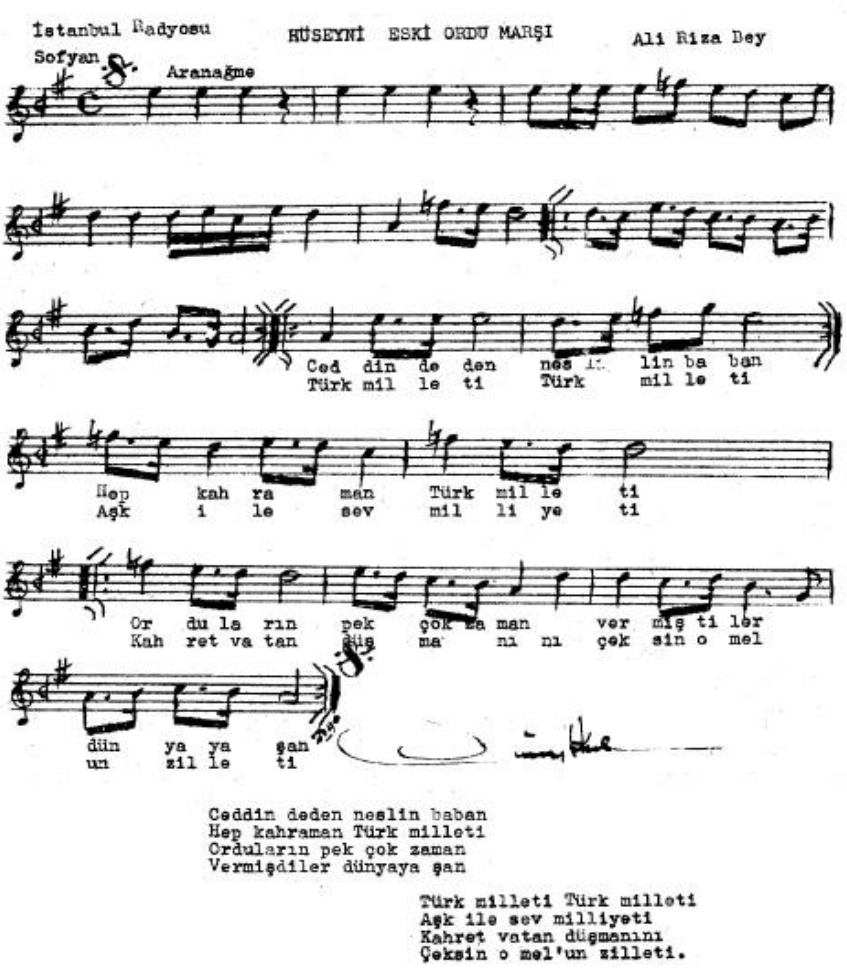

Şekil 13. Mehter takımı eser örneği, “Eski Ordu Marşı”[11]

[11] Mehter Takımı Eser Örneği, Eski Ordu Marşı https://divanmakam.com/forum/ceddin-deden-neslin-baban-hep-kahraman-turk-milleti-ali-riza-sengel-eyyubi-huseyni.9783/ (Erişim Tarihi: 13.06.2025).

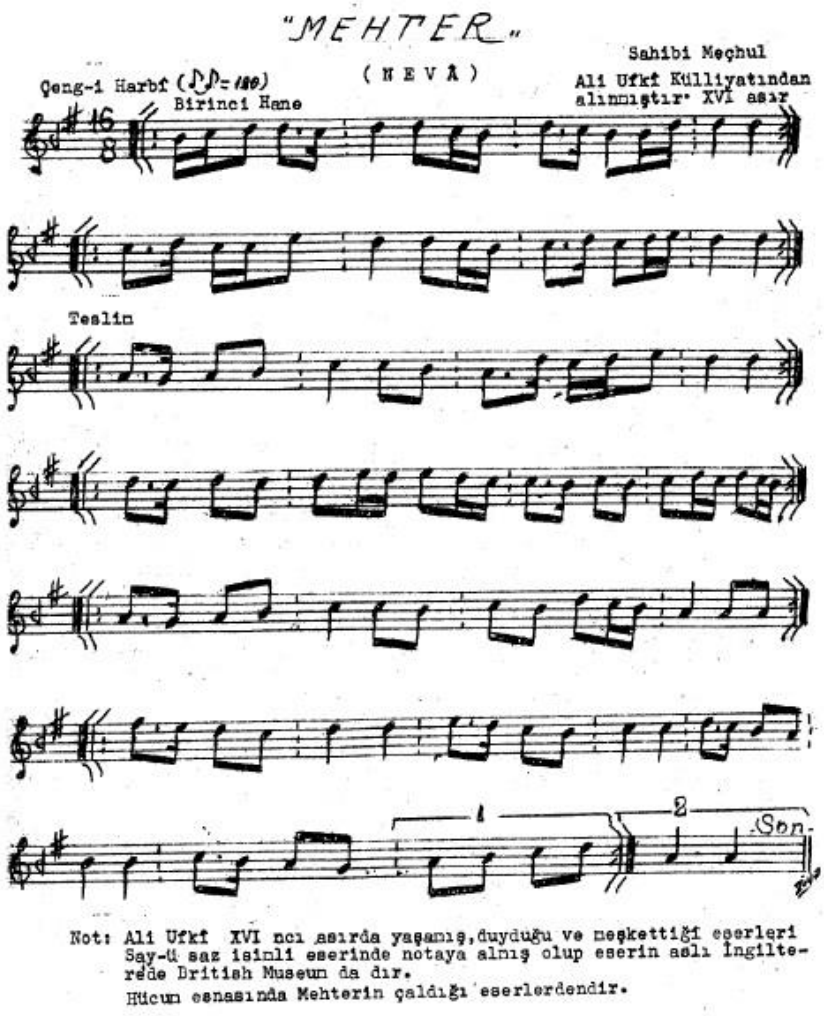

Şekil 14. Mehter takımı eser örneği, "Hücum Marşı"[12]

Mehter takımının repertuarındaki eser örneklerini (Şekil 11. ve 12.) incelediğimizde, makamsal ve forma yapılarını usullerini ve notaya alınış şekillerini görmekteyiz.

Mehter takımı kullanmış olduğu geleneksel görkemli kıyafetleri, aksesuarları ve çalgıları açısından tarih boyunca bazı değişiklikler olduğu gözlemlenmiş olmasının yanı sıra, hem müzikal hem de ritmik açıdan belirli bir düzen içerisinde icra performansını ortaya koyduğu görülmektedir.

[12] Mehter Takımı Eser Örneği, Hücum Marşı https://divanmakam.com/forum/ceng-i-harbi-hucum-marsi-belirsiz-neva.40083/ (Erişim Tarihi: 13.06.2025).

Günümüzde son yapılanması ile mehterin nevbet geleneğinin konser icra etmesine uygun törensel bir ritüel haline dönüştürüldüğü söylenebilir. Yürüyüş düzeninde saf tutan mehter takımı, çorbacıbaşının (Emir-i Alem) komutuyla, geleneksel olarak kabul edilen "Elçi Peşrevi"nin çalınması ile tek sıra olacak şekilde konser düzenini alır. Mehterin konser düzeni yarım daire (hilal) düzeni şeklinde olup, hilalin orta noktasında mehterin önemli bir simgesi olan kös konumlandırılmaktadır (Demir, 2015: 28).

> "Nevbet terimi mehterin müziğinin icra edildiği bir askeri müzik biçimi olarak tanımlanabilir. Bir diğer anlamı da "devre" olan bu gelenek tören icrası için nakkarezenbaşının ileri çıkıp üç kez sofyan usulü çalması ile mehter takımı nevbete hazır edilmiş olur. Hilal düzeni oluşturan diğer mehter icracılarımım orta merkezinde konumlanan kös, Türk bayrağındaki yıldızı, diğer müzisyenlerin ve zırhlı askerlerin oluşturduğu şekil ise Türk bayrağındaki hilali temsil etmektedir. Mehter takımının sağ başında çorbacıbaşı, onun yanında zırhlı muhafız ve devleti temsil eden al sancak, ve sırası ile çevgenler, zurnazenler, boruzenler, nakkarezenler, zilzenler ve davulzenler hilal düzenini oluşturmaktadırlar. Hilalin sol tarafında ise diğer tuğlar ve İslamiyet'i temsil eden yeşil sancak yer almaktadır. Bağımsızlığı temsilen ak sancak kös ile birlikte hilalin ortasında konumlanmıştır" (Türkmen, a.g.e., 102-103 s.'den aktaran Yaldır, 2009: 24).

Demir, mehter düzeni ve icra pratiğini şöyle anlatmıştır;

> Çorbacıbaşı'nın izleyenleri selamlamasından sonra, çevganilerden saz başı olarak seçilen gülbankçı yüksek sesle:
>
> "*Vakt-i Sürur-u Sefa, Mehterbaşı Ağa! Hey! Hey*!" nidası ile mehterbaşını konser icrasını yürütmek üzere çağırır. Nakkarezenbaşı'nın sofyan usulü ritim çalması ile mehterbaşı ortaya gelir ve hafifçe eğilerek: "*Merhaba ey mehteran!..*" sözleri ile selamını verir. Mehter icracıları da "*Merhaba, mehterbaşı!..*" şeklinde karşılık verirler. Bu selamlaşmadan sonra mehterbaşı "*der faslı*…" diyerek seslendirilecek eseri takdim eder ve "*Has dur!...*" komutu ile mehter takımını eserin icrası için hazır duruma getirir. Daha sonrasında da "*Haydi y'allah!...*" komutu ile konseri başlamış olur. İcra edilen her eserden sonra, mehterbaşı izleyicileri selamlar. Mehter konseri "Gülbank" adı verilen mehter duası ile sona erer ve çorbacıbaşının yerini almasından sonra, konser alanı Rast Makamı'nda Benefşezar Peşrevi çalınarak terk edilir" (2015: 28-29).

Mehterin kıyafetleri ve icra pratiğinin yanı sıra kadar yürüyüşü de kendine özel olup sadece bize mahsus olup dünyada benzeri bulunmamaktadır (Çalışkan, 2001: 16).

Mehter müziğinin en dikkat çekici özelliklerinden biri de adına "karabatak tekniği" denilen, ilk önce nefesli çalgıların, ardından tüm çalgılarını eşlik ettiği, yumuşak veya çok gürültülü bölümlerin sırasıyla çalınması olarak görülmektedir. Bu geleneğin batı klasik müziğine taşındığı ve bu bağlamda Haydn'ın "Askeri Senfoni"si gibi bazı orkestra eserlerinde bu etkileri görmek mümkündür (Tanrıkorur, 2005: 23-24).

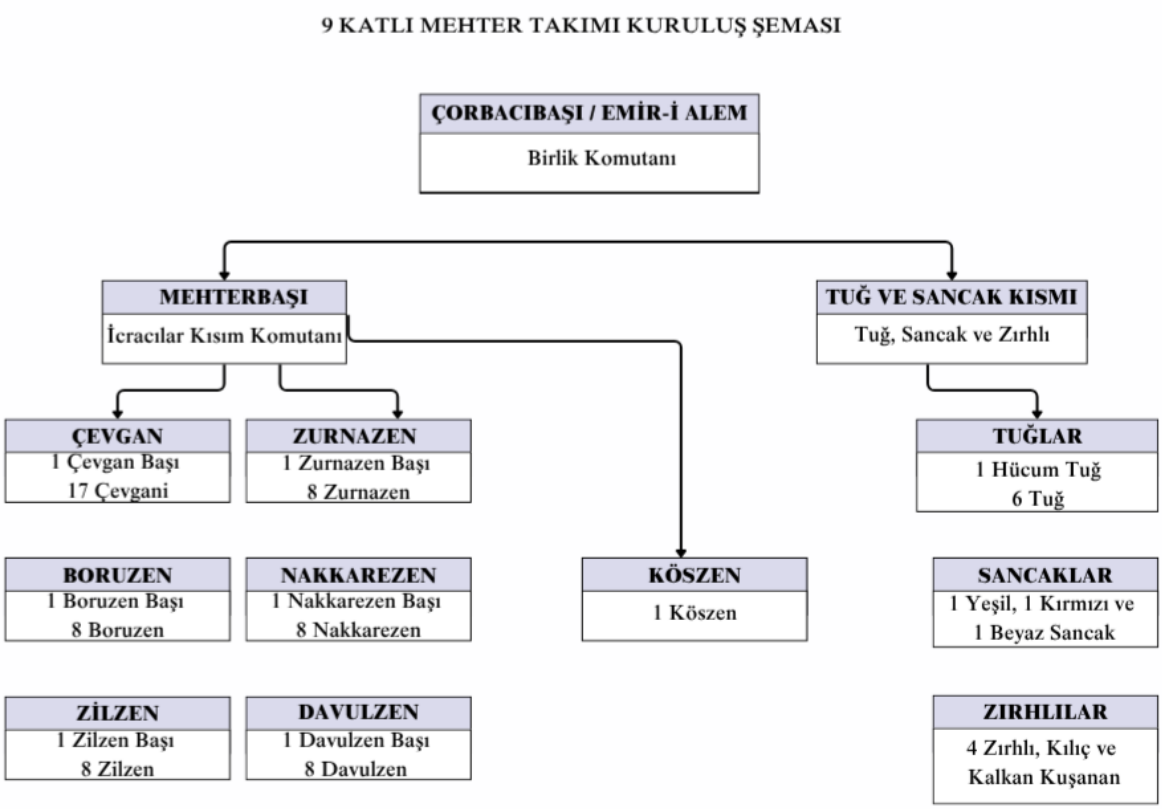

Şekil 15. Mehter takımı kuruluş düzeni şeması

Yukarıda dokuz katlı mehter takımı düzenine göre hazırlanmış olan şemada idareci ve icracı personelin sayıları verilmiştir. Burada her bir çalgı grubu dokuz kişiden oluşurken çevgani kısmının on sekiz kişiden oluştuğu ve buradan iki çevganinin bir kat olarak şekillendiği görülmektedir. Günümüzde de bu düzenin korunduğu ve genellikler üç, beş, dokuz kat konser ve törenler icra ettiği görülmektedir.

4.2. Geleneksel Dünya Askeri Müzik Toplulukları

Askeri müzik geleneği, geçmişten günümüze savaşlardan, siyasal toplumsal ve de müzikal gelişmelerden oldukça etkilenerek günümüze kadar gelmiştir. İlk dönemlerde ordunun sevk ve idaresi amaçlı kullanılan müzik zaman içinde askerin moral ve

motivasyonunu arttırıcı aynı zamanda düşman üzerinde psikolojik bir baskı unsuru olarak kullanılmıştır. Günümüzde askeri müziğin icrası genel olarak batı müziği üflemeli ve vurmalı çalgılarından oluşan bir topluluk (bando) olduğu düşünülebilir. Ancak farklı coğrafyalara ait çeşitli çalgı toplulukları ait olduğu toplumun askeri müzik kültürünü yansıtmaktadır.

Bu bölümde çalışma konusunun da odağını oluşturan dünya geleneksel askeri müzik topluluklarından bahsedilmesinin ve de örneklerle anlatılmasının Mehter takımı ile diğer eşdeğer askeri müzik topluluklarının birbirleriyle karşılaştırılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

4.2.1. İskoçya Gayda Takımı (Bagpipe Band)

Tarihsel olarak, gayda çalgısının kökenleri binlerce yıl öncesine kadar uzanmaktadır ve Orta Doğu ve Roma gibi eski uygarlıklarda kullanıldığına dair kanıtlar bulunmaktadır. Gayda çalgısı daha sonraları Avrupa'ya yayılmış ve çeşitli bölgesel formlara evrilmiştir.

İskoç müzik kültürünün en belirgin ve sembolik öğelerinden biri olarak değerlendirilen İskoçya gayda takımlarının (bagpipe band), hem müzik hem de toplumsal kimlik açısından önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu geleneksel askeri müzik toplulukları, geleneksel İskoç gaydası (Great Highland Bagpipe) eşliğinde boru, trampet ve diğer vurmalı çalgılarla oluşturulan kendi has özelliği ve icra yapısı ile dikkat çekmektedir. Özellikle askeri ve sivil törenlerde, ulusal bayramlarda ve uluslararası festivallerde sergilenen performanslar, İskoç kimliğinin görsel ve işitsel temsiline katkı sağlamaktadır. İskoçya gayda takımları, askeri müzik bakımından, hem de tarihsel sürekliliğin ve toplumsal kültür aidiyetinin de bir göstergesi olarak da değerlendirilmektedir.

Coğrafik olarak dünya genelinde birçok ülkede kullanılan gayda, tarihsel süreçte İskoçya'da ulusal bir geleneksel çalgı statüsüne ulaşmış fakat diğer ülkelerin çoğunda olduğunun tersine gayda ve geleneğini halk kültürünün basit bir göstergesi olmaktan çıkılarak daha derin bir kültürel değerlere ulaştığı görülmektedir (Williams, 2013: 25).

İskoçya ile en yakından ilişkili olan Great Highland gayda, 16. yüzyılda öne çıkmış ve askeri ve tören amaçlı olarak yaygın bir şekilde benimsenmiştir. Askeri kullanımları, 18. yüzyılda İskoç alaylarının ayrılmaz bir parçası haline gelmesiyle geleneksel hale gelmiştir (Organology, t.y.).

"İskoçya'da, özellikle Highlands bölgesinde gayda yüzyıllar boyunca askeri müziğin temel unsuru olmuştur. 1630'lara ait bazı belgelerde Hepburn Alayı'nda 36 müzisyenden oluşan bir gayda bandosundan bahsedilmekte ve daha sonra bando tarafından çalınan "Dumbarton's Drums", "Regimental Quick March"ın öncüsü olduğuna inanılan 'Scotch March'a atıfta bulunulmaktadır (The Royal Scots, t.y.).

Gayda çalgısı ve takımları, İskoç müziği açısından önemli bir yere sahiptir. İskoçların ulusal müziğini yansıtmada öncelikli yere sahip olan gayda çalgısı yapısı gereği ülkemizdeki tulum çalgısına benzer yönleriyle dikkat çekmektedir.

4.2.2. Gayda Takımı Çalgıları

Gayda çalgısı, insan nefesi ya da körük ile beslenen esnek bir nefeslik olarak deri bir torbanın birleşimidir (Sachs, 1968: 281). Kappey'e göre İngiltere'de çok sevilen gayda çalgısı kuzey şehirlerde ve İskoçya'da bulunan tüm askeri alaylarda kullanılıyordu (1890: 68).

Say, Gayda çalgısını şu şekilde tanımlamaktadır; İlk çağdan beri dünyanın birçok kullanılan koyun tulumundan yapılan gövdesinde depolanan havanın basıncıyla kamış takılmış düdükleri aracılığıyla ses üreten üflemeli halk çalgısıdır (2005: 635).

Şekil 16. Gayda[13]

Gayda çalgısının yapısı Şekil 16'da görülmekte ve işlevsellik bakımında tulum çalgısı ile benzerliği dikkat çekmektedir.

Şekil 17. Gayda icracısı[14]

Şekil 17.'de bir İskoç gayda icracısının kıyafeti ve geleneksel çalgısı gayda görülmektedir.

[13] Gayda. https://organology.net/instrument/bagpipes/ (Erişim Tarihi: 26.11.2024).
[14] Gayda İcracısı ve Gayda. https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofScotland/Scottish-Piper-War-Heroes/ (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 18. İskoç askeri gayda takımı[15]

Şekil 18.'de bir İskoç gayda takımının tören öncesi kıyafet ve düzen bakımından teftiş edildiği görülmektedir.

Şekil 19. İskoç askeri gayda takımı[16]

Şekil 19.'da İskoç askeri gayda takımı geleneksel kıyafetleri ve çalgıları ile icra ettiği tören geçişi görüntülenmektedir.

[15] https://www.theroyalscots.co.uk/regimental-music/ Erişim Tarihi: (14.02.2025).
[16] Gayda Takımı. http://www.glenmoristonpipeband.co.uk/ (Erişim Tarihi: 08.01.2025).

4.2.3. Gayda Takımı Kıyafeti

İskoç gayda takımı kıyafetlerini incelediğimizde geleneksel olarak kültürün en önemli bir parçası olarak öngörülen ekose desenli etek karşımıza çıkmaktadır.

Askeri gayda takımının kullandığı bu geleneksel etekler çok ağırdır, normal bir ağır ağırlıktaki kiltin 16 ons (yaklaşık 500 gr.) ağırlığına karşılık metre başına 22 (yaklaşık 620 gr.) ons ağırlığındadır. Eteğin pileli kısmı aynı kumaştan yapılamasına rağmen belirgin şekilde farklı etkiler yaratan şekiller vardır. Üst tarafta ise etek ile aynı kumaştan önünde bir broş düşme ile iliklenen ekose şal vardır. Kafada ise devekuşu tüyünden yapılan şapka giyilmektedir. Kıyafete aksesuar olarak çapraz takılan kemer ve tokası, başlık için tüy, kama, yaka işaretleri, erzak çantası ve uzun tüylü çorap ile siyah deri ayakkabı kullanılmaktadır (Scottish Bagpipers, t.y.).

Şekil 20. Gayda icracısı kıyafeti[17]

[17] Gayda İcracısı Kıyafeti. https://www.scottishbagpipers.com/bagpiper-uniform-tour/ Erişim Tarihi: 10.05.2025

4.2.4. Gayda Takımı Repertuarı

İskoçya gayda takımının (bagpipe band) repertuarı incelendiğinde, hem geleneksel halk ezgilerini hem de modern besteleri içeren zengin ve iki veya dört yapılı marşlardan oluşan müzikal yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu repertuar, İskoç askeri ve toplumsal kültürel kimliğinin müzik aracılığıyla sunulduğu önemli bir alan olarak öne çıktığı düşünülebilir.

Tablo 2

İskoçya gayda takımı repertuar örneği[18]

THE ROYAL SCOTTISH PIPE BAND ASSOCIATION		
Eserin Adı	**Eser Türü**	**Eseri İcra Eden Topluluk** The Royal Scottish Pipe Band
Achany Glen	İki ve Dört Partili Marşlar	
Atholl and Breadalbane Gathering	İki ve Dört Partili Marşlar	
Auchmountain's Bonnie Glen	İki ve Dört Partili Marşlar	
Australian Ladies	İki ve Dört Partili Marşlar	
Campbell's Farewell to Redcastle	İki Partili Marşlar	
Captain Norman Orr Ewing	İki ve Dört Partili Marşlar	
College of Piping's March to Tatamagouche	İki Partili Marşlar	
Coppermill	İki Partili Marşlar	
Corn Rigs are Bonny	İki Partili Marşlar	
Corriechoillies 43rd Welcome to the Northern Meeting	İki Partili Marşlar	
Donald MacLean's Farewell to Oban	İki ve Dört Partili Marşlar	
Donald Maclellan of Rothesay	İki ve Dört Partili Marşlar	
Dornoch Links	İki Partili Marşlar	
Duncan MacInnes	İki ve Dört Partili Marşlar	
Dundee Military Tattoo	İki ve Dört Partili Marşlar	
Glen Caladh Castle	İki ve Dört Partili Marşlar	
Greenwood Side	İki Partili Marşlar	
High Road To Gairloch	İki Partili Marşlar	
Highland Laddie	İki Partili Marşlar	
Highland Lassie Going To The Fair	İki Partili Marşlar	
Hills of Perth	İki ve Dört Partili Marşlar	
Hugh Kennedy M.A., B.Sc.	İki ve Dört Partili Marşlar	
I'll Gang Nae Mair Tae Yon Toon	İki Partili Marşlar	
Jenny's Bawbee	İki Partili Marşlar	
John MacMillan of Barra	İki ve Dört Partili Marşlar	
King George V's Army	İki ve Dört Partili Marşlar	
Lady Lever Park	İki ve Dört Partili Marşlar	
MacKay's Farewell to the 74th	İki Partili Marşlar	
Mairi Bhan	İki Partili Marşlar	
Major C M Usher O.B.E.	İki ve Dört Partili Marşlar	
McKay's Polka	İki Partili Marşlar	
McKenzie Highlanders	İki Partili Marşlar	
Men of Argyll	İki ve Dört Partili Marşlar	
Miss Delicia Chisholm	İki ve Dört Partili Marşlar	
Mrs H.L. MacDonald of Dunach	İki ve Dört Partili Marşlar	
Muir of Ord	İki ve Dört Partili Marşlar	

[18] İskoçya Gayda Takımı Repertuar Örneği. https://rspba.org/prescribed-tunes/ (Erişim Tarihi: 15.05.2025).

Tablo 2'nin devamı

Pipe Major Bob Brown's Farewell to the Ballochbuie	İki ve Dört Partili Marşlar
Pipe Major William Ross's Farewell to the S. Guards	İki Partili Marşlar
Pipe Major Willie Gray	İki ve Dört Partili Marşlar
Prince Charles Welcome to Lochaber	İki ve Dört Partili Marşlar
Rantin 'Rovin' Robin	İki Partili Marşlar
Teribus	İki Partili Marşlar
The 25th K.O.S.B.'s Farewell to Meerut	İki ve Dört Partili Marşlar
The 51st Highland Division at Wadi Akarit	İki ve Dört Partili Marşlar
The 72nd Highlanders Farewell to Aberdeen	İki Partili Marşlar
The 79th's Farewell to Gibraltar	İki ve Dört Partili Marşlar
The Barnyards of Delgaty	İki Partili Marşlar
The Barren Rocks of Aden	İki Partili Marşlar
The Brown Haired Maiden	İki Partili Marşlar
The Burning of the Piper's Hut	İki ve Dört Partili Marşlar
The Canadian Scottish	İki Partili Marşlar
The Drunken Piper	İki Partili Marşlar
The Earl of Mansfield	İki Partili Marşlar
The Haughs of Cromdale	İki ve Dört Partili Marşlar
Arthur Bignold of Lochrosque	Dört Partili Marşlar
Balmoral Highlanders	Dört Partili Marşlar
Miss Elspeth Campbell	Dört Partili Marşlar
Mrs Mary Anderson	Dört Partili Marşlar
A.A. Cameron's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
Archie Duncan	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Arniston Castle	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Aspen Bank	İki Partili İskoç Dansı
Because he was a Bonny Lad	İki Partili İskoç Dansı
Campbeltown Kiltie Ball	İki Partili İskoç Dansı
Captain Colin Campbell	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Captain Horne	İki Partili İskoç Dansı
Castle MacGillivray	İki Partili İskoç Dansı
Clementina's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
Colonel MacLeod	İki Partili İskoç Dansı
Dalnahassaig	İki Partili İskoç Dansı
Donaldbane	İki Partili İskoç Dansı
Dora MacLeod	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Dornie Ferry	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Dorrotor Bridge	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Highland Harry	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Highland Whisky	İki Partili İskoç Dansı
J F MacKenzie	İki Partili İskoç Dansı
Jennifer Finlayson	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Kathleen Mala	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Lady Carmichael's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
Lady MacKenzie of Fairburn	İki Partili İskoç Dansı
Lady MacKenzie of Gairloch	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Loudens Bonnie Woods and Braes	İki Partili İskoç Dansı
MacBeth's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
Maggie Cameron	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
McPhedran's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
Miss Jackson	İki Partili İskoç Dansı
Molly Connell	İki Partili İskoç Dansı
Munlochy Bridge	İki Partili İskoç Dansı
Nellie's Strathspey	İki Partili İskoç Dansı
O'er The Bows To Ballindalloch	İki Partili İskoç Dansı
Orange and Blue	İki Partili İskoç Dansı

Tablo 2'nin devamı

Pipe Major Hector MacLean	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Seonaidh's Tune	İki Partili İskoç Dansı
Strathconnon	İki Partili İskoç Dansı
Struan Robertson	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
Susan MacLeod	İki Partili İskoç Dansı
The Caledonian Canal	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
The Cowal Society	İki Partili İskoç Dansı
The Fiddler's Joy	İki Partili İskoç Dansı
The Inverness Fiddler	İki Partili İskoç Dansı
The Inverness Rant	İki Partili İskoç Dansı
The Keel Row	İki Partili İskoç Dansı
The Maids of the Black Glen	İki Partili İskoç Dansı
The Market Place of Inverness	İki Partili İskoç Dansı
The Marquis of Huntly	İki ve Dört Partili İskoç Dansı
The Oyster Wives' Rant	İki Partili İskoç Dansı
The Smiths a Gallant Fireman	İki Partili İskoç Dansı
The Spirits of Old Pulteney	İki Partili İskoç Dansı
Mac An Irish	Dört Partili İskoç Dansı
Susan MacLeod	Dört Partili İskoç Dansı

İskoçya gayda takımı repertuar örneğini (Tablo 2.) incelediğimizde iki ve dört partili halk ezgileri, marşları ve danslarının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

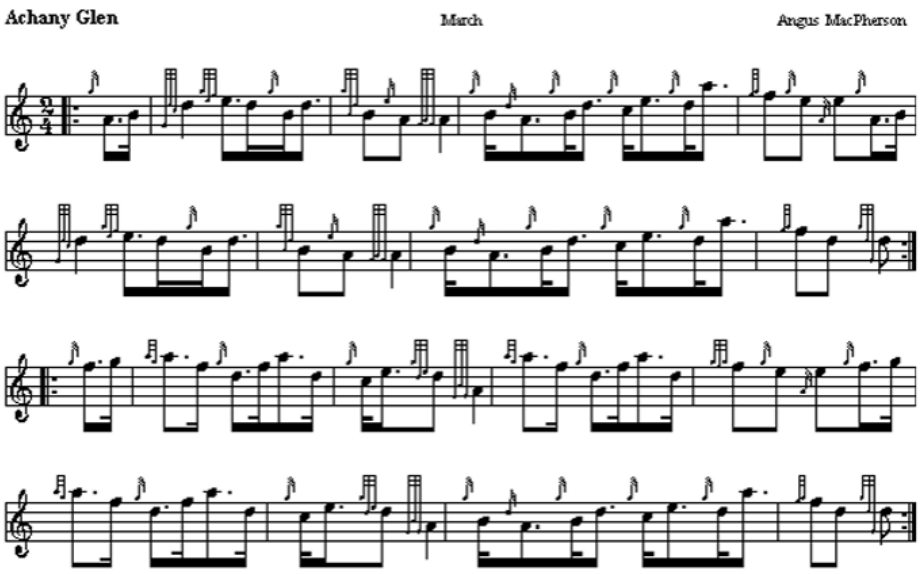

Şekil 21. Gayda takımı eser örneği, "Achany Glen March"[19]

[19] Gayda Takımı Eser Örneği. https://rspba.org/prescribed-tunes/2-parted-marches/ Erişim Tarihi (07.05.2025).

İskoç gayda müziğinin karakteristik örneklerinden biri olan “Achany Glen March” isimli eser iki dörtlük tipik bir İskoç yürüyüş marşıdır. Marşı incelediğimizde süsleme notaların sıkça kullanıldığı görülmektedir.

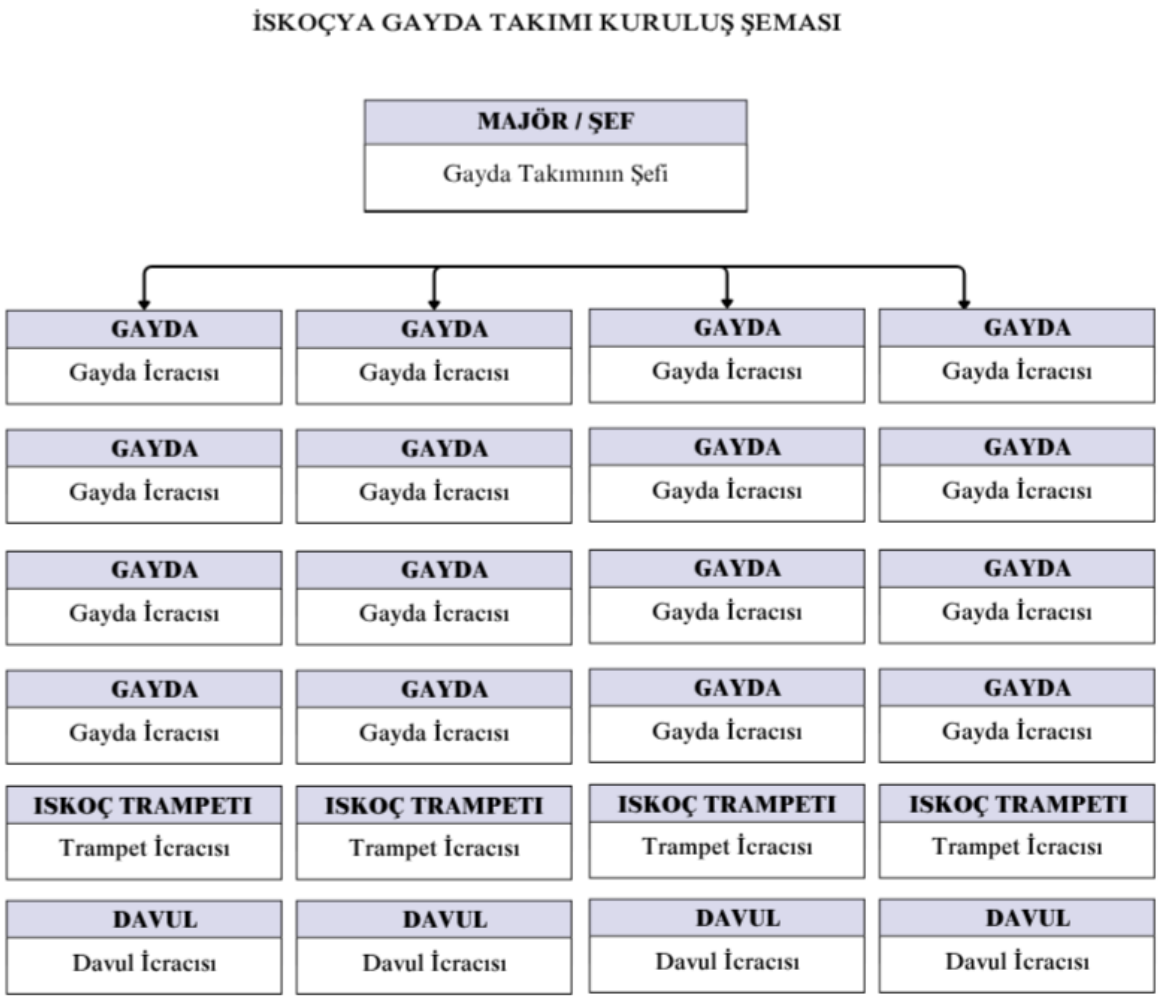

Şekil 22. İskoçya gayda takımı kuruluş düzeni şeması

İskoçya Gayda takımının kuruluş düzenini incelediğimizde, bir gayda takımı şefi, gayda icracıları ve trampet ile davulun takıma eşlik ettiği görülmektedir.

4.2.5. Amerikan Fifre Takımı

Müzik tarihinde “Fifre ve drum" olarak tanımlanan çalgı topluluğuna ilk defa İsviçre'de rastlanmıştır. Uzun yürüyüşlerin ve kamp hayatının ihtiyaçları 1400’lerde fifre ve davul müziğinin gelişimini teşvik etmiştir. Avrupa'nın geri kalanı bu askeri müzik formunu 1515'teki Marignano Savaşı'nda (Milano, İtalya yakınlarında) fark etmiştir (Kentish Guards, t.y.).

Eski Muhafız Birliği'nin piyade askerlerinden oluşan Fifre and Drum Corps, Washington Askeri Bölgesi'nin tören işlevlerini desteklemek ve insanları erken dönem Amerikan müziğinin görüntü ve sesleriyle eğlendirmek için kurulmuştur. 33 sanatçıdan sadece 8'inin daha önce müzik deneyimi vardı. Ordu Bando Uzmanları 5 George Carroll, Robert Sheppard ve Rowland Lazare'den üç eğitmenin yardımıyla birlik 23 Nisan 1960'ta ilk gösterisine hazırlandı. Eski Muhafızlar Komuta Değişimi töreni. A Sınıfı üniformalarıyla sahne alan Kolordu anında başarı kazandı (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

Amerika tarihinin devrim ve bağımsızlık savaşları döneminde, davulcular ve flütçüler, savaş alanındaki yoğun toz ve duman nedeniyle verilen görsel komutların yetersiz kaldığı durumlarda askerî birliklere ateş etme, ilerleme veya geri çekilme gibi taktiksel yönergeleri iletmek amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle, askerî müzik toplulukları sadece tören ve moral unsuru olmakla kalmamış, aynı zamanda savaş alanında stratejik iletişim aracı olarak da önemli bir rol üstlenmişlerdir (Khan, 2016: 127).

18. ve 19. yüzyıl Amerika ordusunda, savaş sırasında emirlerin iletilmesi, kışla düzeninin ve görevlerin düzenlenmesi, düzenli yürüyüş, törenler ve moral için fifre çalgısı kullanılmaktaydı (Howe, 1999: 87).

Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri tarihini, müzikal geleneklerini ve ulusal kimlik yapısını geleneksel ve tarihi açıdan önemli olarak görülebilecek bir düzeyde ortaya koyan Amerikan Fifre Takımı (The United States Army Old Guard Fife and Drum Corps), köklü kurumsal bir yapıda oluştuğu görülmektedir. 18. yüzyılın ortalarından itibaren koloni kuvvetlerinden modern Amerikan ordusuna kadar gelinen bu süreçte fifre ve davulun ritmik

düzeni, hem savaş alanındaki haberleşme pratiği hem de törenlerdeki geleneksel temsil gücüyle askeri müzik tarihi açısından önemli bir yere sahip olduğu değerlendirilmektedir.

4.2.6. Fifre Takımı Çalgıları

Fifre, altı delikli, iki oktav ses genişliği olan küçük ve basit bir kaval çeşidi özelliğindeki tahta üflemeli bir çalgıdır (Say, 2005: 589).

Fifre altı delikli küçük ve yuvarlak silindir şeklinde ve her iki uç kısmından metal bilezik ile korunan bir flüt çeşididir. Antik Yunanlılarda fifre savaşlarda kullanılan bir çalgıydı. Aynı zamanda İsviçre kavalı olarak da bilinen fifre, 16.yüzyılda İsviçre ordusunda da kullanıldığı ve sonraki dönemlerde Avrupa'ya yayıldığı bilinmektedir. (Tüfekçioğlu, 2007: 10).

Fifre, yüksek perdeli, enine flüt olup, uzak mesafelere kadar ulaşabilen yüksek ve keskin sesiyle tanınır. Tarihsel olarak, parlak tonu ve yüksek ses seviyesi sayesinde askeri ve marş bandolarında önemli bir unsur olmuştur, bu da onu sinyal verme, uyarı, alarm, gibi durumlar için kullanışlı hale getirmektedir. Genellikle karaağaç, grenadilla ve gül ağacı gibi çeşitli ahşap türlerinden yapılan modern fifeler, plastik veya metal gibi malzemelerden de üretilebilir. Tarihsel kullanımı 14. yüzyıla kadar uzanır ve Avrupa askeri gelenekleriyle güçlü bağları vardır (Organology, t.y.).

İrlanda Fifre ve İrlanda Flütü daha küçüktür, genellikle si bemol tonundadır ve daha kompakt bir embouchure'a sahiptir; İrlanda flütü ise genellikle re tonundadır ve daha geniş bir embouchure gerektirir. Flüt, savaş müziğine uygun tiz bir tona sahipken, İrlanda flütleri geleneksel İrlanda müziğini tamamlayan koyu, kamışlı çalgı gibi bir ses üretir (Celtic Musik, t.y.).

Şekil 23. Tarih boyunca kullanılan flüt (fifre) örnekleri[20]

Tarih boyunca kullanılan altı delikli, çeşitli boy ve şekillerde, tahta fifre örnekleri Şekil 23.'de görülmektedir.

Şekil 24. Temsili fifre icracısı[21]

Şekil 24.'de Amerikan fifre takımı geleneksel kıyafetleri ile temsili olarak resmedilmiş fifre icracısı görülmektedir.

[20] Tarih Boyunca Kullanılan Flüt (Fifre) Örnekleri. (Kılıçaslan, 2012:42).
[21] Fifre İcracısı. https://historia-arte.com/obras/el-pifano (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Şekil 25. Amerikan fifre ve boru-trampet takımı[22]

Şekil 26. Amerikan fifre ve boru-trampet takımı tören geçişi[23]

Şekil 25. ve 26.'da Amerikan geleneksel fifre ve boru-trampet takımı tören geçişi performansları görülmektedir.

[22] Amerikan Fife ve Davul Takımı. https://fifeanddrum.army.mil/about/history/ (Erişim Tarihi: 26.11.2024).
[23] Amerikan Fife ve Davul Takımı Tören Geçişi. https://fifeanddrum.army.mil/about/history/ (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

Kurulduğu tarihten günümüze kadar gelişim gösteren Fifre ve Boru-Trampet Takımı (Fife and Drum Corps), zamanla Amerika Birleşik Devletleri Ordusu için önemli bir kültürel ve temsilî unsur haline gelmiştir. Takip eden on yıllar boyunca, birlik yalnızca ulusal düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası platformlarda da sahne alarak geniş bir tanınırlık kazanmıştır (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

Şekil 27. Amerikan fifre takımı[24]

Fifre Takımı icracıları, geleneksel fifre ve davul geleneğinden başlayarak klasik müzik eğitimi almış, farklı müzikal geçmişlere sahip sanatçılardan oluşmaktadır. Bu farklı müzik icracılarının bir araya gelmesi, Fifre Takımı'nın Amerikan fifre kültürünü en özgün biçimde yaşatmasını ve bu köklü geleneği çağdaş yaklaşımlarla geleceğe taşımasını mümkün kılmaktadır (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

[24] Amerikan Fife ve Davul Takımı. https://fifeanddrum.army.mil/about/history/ (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

4.2.7. Amerikan Boru-Trampet Takımı (Drum Corps)

Boru Takımı:

Boru (Bugle) Takımı icracıları, ilk dönem borazanlar ile modern trompet arasında bir geçiş sunan kendine has özel tasarımla yapılmış çalgılarla müzik icra etmekteydiler. Bu çalgılar, sıkı bir şekilde sarılmış ve valfsiz yapısı ile geleneksel borazana benzemektedirler. Ayrıca bu özel çalgılar valfsiz olmasının yanı sıra çalgının içine yerleştirilmiş iki döner valf sayesinde sadece sinyal çağrıları yapılmasına değil, aynı zamanda çok sesli müzikte önemli bir rol oynamıştır (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

Trampet Takımı:

Trampetin kökeni yüzlerce yıl öncesine, ilk olarak paralı askerler tarafından savaş alanındaki birlikleri koordine etmek için kullanıldığı İsviçre'ye kadar uzanmaktadır. Bu uygulama zamanla tüm Avrupa'ya yayıldı ve sonrasında Amerikan kolonilerinde kullanılmaya başlandı. 1775 yılında kıta ordusu kurulduğunda, İngiliz trampet çalma teknikleri Amerikan askeri müziğine aktarıldı ve bu gelenek Amerikan iç savaşı boyunca askeri iletişimin önemli yapı taşlarından biri olmuştur. Trampet takımı, icra performansına bağlı olarak özel tasarlanmış el yapımı, ip gergili trampetlerle görevlerini icra etmektedir (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

Davul Takımı:

Davullar askeri tarih boyunca hem moral ve eğlence aracı olmuş hem de savaş alanındaki birlikleri koordine etmek için kullanılmıştır. Amerikan İç Savaşı sırasında davul çoğunlukla alay bandolarına sabit bir yürüyüş temposu ile eşlik etmiştir. 20. yüzyılda davul, çalma teknikleri gelişerek eşsiz bir geleneğe dönüştü. Davul takımı, özel olarak tasarlanmış el yapımı, ip gergili bas davullarla müzikleri icra etmektedirler (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

Şekil 28. Amerika fifre ve boru-trampet takımı[25]

4.2.8. Fifre ve Boru-Trampet Takımı Kıyafeti

Amerika Fifre ve Boru-Trampet geleneksel bandosunun müzisyenleri, General George Washington'un ordusunun müzisyenlerinin giydiklerinden esinlenerek tasarlanan üniformalarıyla Amerikan Devrimi dönemine ait tarihsel bir geleneği yaşatmaktadır. Dönemin askeri müzisyenleri bağlı bulundukları alayların kıyafetlerinden farklı olarak ters renkler giyerlerdi. Birlik üyeleri tarafından giyilen üniformalar 1784 yılına tarihlenmekte ve siyah üç boynuzlu şapka, beyaz peruk, yelek, kolonyal tulum ve belirgin kırmızı alay ceketinden oluşmaktadır (The U.S. Army Fife and Drum Corps, t.y.).

[25] Amerika Fifre & Boru-Trampet Takımı https://fifeanddrum.army.mil/images/whitehouse_txt.jpg (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Şekil 29. Fifre takımı kıyafet örneği[26]

4.2.9. Fifre ve Boru-Trampet Takımı Repertuarı

Amerikan Fifre Takımı Repertuarını incelediğimizde, Amerika Birleşik Devletleri'nin geleneksel askeri müzik mirası olarak tarihsel, kültürel ve sembolik açıdan öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu takımın icra ettiği eserler, erken Amerikan ulus inşası sürecinde askeri müziğin toplum üzerinde oynadığı ideolojik rolü göze çarpmaktadır.

Repertuarın büyük bir bölümü, 18. ve 19. yüzyıl savaş marşları, halk melodilerinin sentezlemesi ile oluştuğu düşünülebilir. Bu müzikler, bir yandan savaş alanındaki iletişim ve moral motivasyon gibi işlevsel amaçlara hizmet ederken, diğer yandan törenlerde ve anma etkinliklerinde tarihsel açıdan toplumsal kimlik duygusunun inşasında etkin bir araç olduğu değerlendirilmektedir.

[26] Fifre takımı kıyafet örneği. https://artsci.case.edu/magazine/2024/striking-a-chord/ Erişim Tarihi: 05.05.2025.

Tablo 3

Amerikan fifre ve boru-trampet takımı repertuvar örneği[27]

ALBÜM - 1975 VINYL		
Eserin Adı	**Süre**	**Eseri İcra Eden Topluluk**
A Ca Ira	00.49	Fife and Drum Corps
Air by Stamitz	02.13	Fife and Drum Corps
Bosses's Bastard	01.35	Fife and Drum Corps
Brandywine Quickstep	01.06	Fife and Drum Corps
Bugle Quickstep	00.47	Bugle and Drum Corps
Bummers Reel	00.44	Fife and Drum Corps
Cuckoo Quickstep	01.03	Fife and Drum Corps
Downfall of Paris	02.06	Fife and Drum Corps
Drums on the Potomac	01.53	Drum Corps
Empty Pockets	00.43	Fife and Drum Corps
Fanfare '75	00.25	Bugle and Drum Corps
First March	01.07	Bugle and Drum Corps
General Dooley	00.48	Bugle and Drum Corps
George and Martha Fanfare	00.10	Bugle and Drum Corps
Harum-Scarum	00.46	Fife and Drum Corps
Hayne's Point	00.45	Bugle and Drum Corps
I've Got Some Years	00.48	Bugle and Drum Corps
Jefferson and Liberty	00.45	Fife and Drum Corps
King William's March	00:49	Fife and Drum Corps
La Rejoissance	01:26	Fife and Drum Corps
Mexican Pete	00:47	Bugle and Drum Corps
Mifflin Guards March	01:13	Fife and Drum Corps
National Anthem	01:13	Fife and Drum Corps
One, Two, Three	00:49	Bugle and Drum Corps
Opus One	01:35	Drum Corps
Red Hussars	00:49	Bugle and Drum Corps
Rondeau	00:48	Fife and Drum Corps
Sequence One	00:48	Fife and Drum Corps
Seventh Cavalry	00:53	Bugle and Drum Corps
Spanish Guardmount	00:44	Bugle and Drum Corps
The Legion Drummer	00:45	Bugle and Drum Corps
The Old Guard	00:49	Bugle and Drum Corps
Washington Grand March	01:19	Fife and Drum Corps
ALBÜM - CELEBRATING 50 YEARS		
Eserin Adı	**Süre**	**Eseri İcra Eden Topluluk**
ERAFNAF Fanfare	00.36	Bugle and Drum Corps
The President's March Rights of Man Death of General Wolfe Rights Reprise	02.56	Fife&Bugle and Drum Corps
Lowland's Away / Trenton	01.37	Fife Corps
Three Little Drummers	01.04	Fife&Bugle and Drum C.
The Rage of Cornwallis	02.05	Drum Corps
Soldier's Farewell Fanfare / Montezuma / March of War / Windsor Park / March of War Reprise	02.16	Fife&Bugle and Drum C.
Pezel Twist	01.34	Bugle Corps
Reveille Variation / Drum Call / Slow Scotch / Quick Scotch / Yankee Doodle / Montezuma's Revenge	02.21	Fife&Bugle and Drum C.

[27] Amerikan Fifre & Boru ve Trampet Takımı Repertuvar Örneği. https://fifeanddrum.army.mil/recordings.html (Erişim Tarihi:07.05.2025).

Tablo 3'ün devamı

Brandywine Quickstep	01.52	Fife&Bugle and Drum C.
Fisher's Hornpipe Variation / Guilderoy / Red Haired Boy	02.33	Fife Corps
Paddy on the Handcar	00.51	Fife&Bugle and Drum C.
Water Music	01.48	Fife&Bugle and Drum C.
Altenburg's Concerto	01.33	Bugle Corps
Simple Gifts / Simple Interlude / Storm in the Valley	02.25	Fife&Bugle and Drum C.
Generations	01.47	Drum Corps
Boismortier Concerto for Five Flutes No. 4, Adagio	02.00	Five Flutes
Boismortier Concerto for Five Flutes No. 4, Allegro	02.19	Five Flutes
C.P.E. Bach March fur die Arche	02.37	Bugle and Drum Corps
Monteverdi Toccata from L'Orfeo	01.51	Bugle and Drum Corps
Army Song	00.40	Fife&Bugle and Drum C.

ALBÜM - SERJEANT'S CALL		
Eserin Adı	**Süre**	**Eseri İcra Eden Topluluk**
01	03:28	Bugle and Drum Corps
02	02:23	Bugle and Drum Corps
03	01:21	Bugle Corps
04	02:11	Bugle Corps
05	01:03	Bugle Corps
06	01:15	Bugle Corps
07	00:48	Bugle Corps
08	02:06	Bugle and Drum Corps
09	01:04	Bugle Corps
10	00:11	Bugle Corps
11	00:13	Bugle Corps
12	00:27	Bugle Corps
13	01:23	Bugle Corps

ALBÜM - SPIRIT OF AMERICA		
Eserin Adı	**Süre**	**Eseri İcra Eden Topluluk**
Baroquasaurus	01:36	Bugle Corps
Captain O'Kain/Rover Reform's	01:15	Fife and Drum Corps
Drowsy Maggie	00:54	Fife and Drum Corps
O'Farrell's	04:47	Fife&Bugle and Drum C.
Paddy O'Rafferty	00:47	Fife Corps
Panda Bear	00:14	Bugle Corps
Royal American Medley	05:24	Fife&Bugle and Drum C.
Songs of War	05:28	Fife&Bugle and Drum C.
Spirit of America 1995	11:07	Fife&Bugle and Drum C.
The Boys of Bluehill	00:49	Fife and Drum Corps
Two Sided Show	11:39	Fife&Bugle and Drum C.
Yankee Doodle	00:22	Fife and Drum Corps

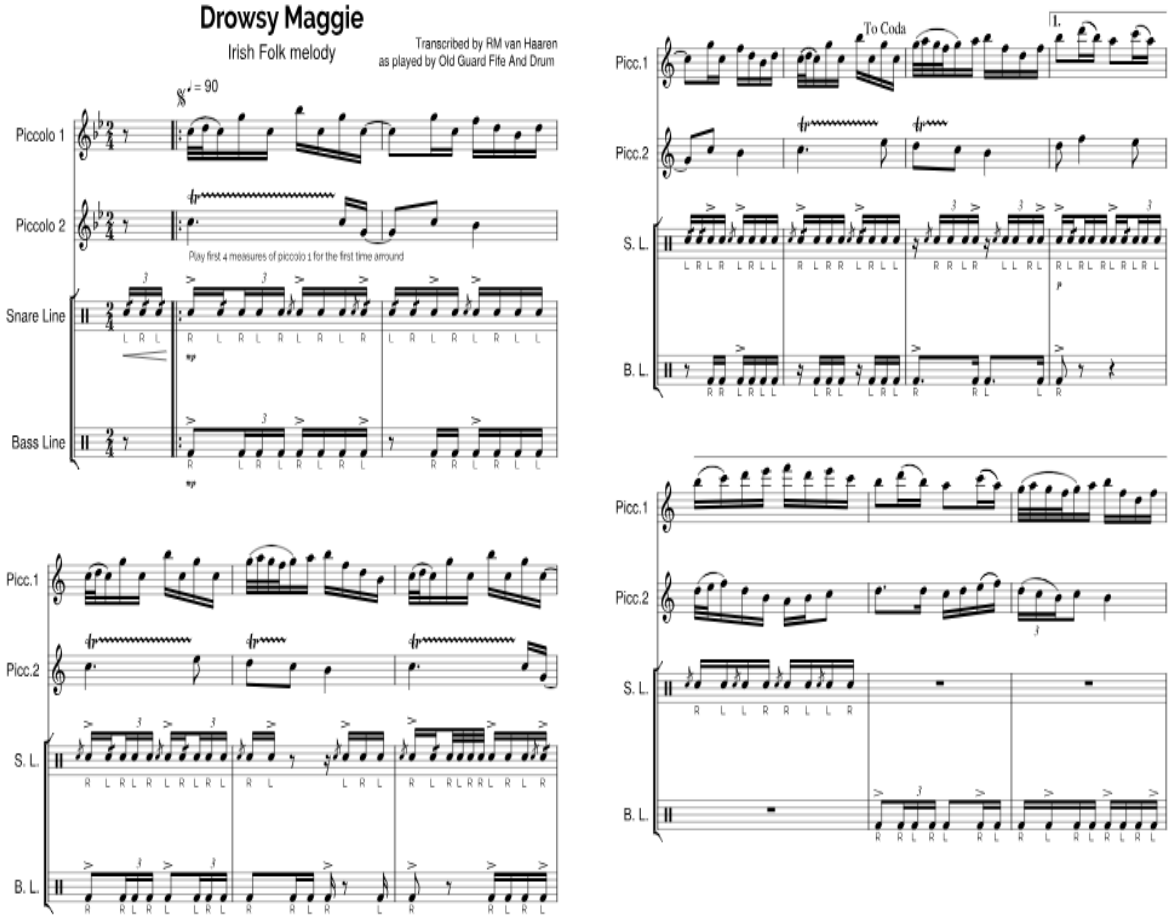

Şekil 30. Amerikan fifre ve boru-trampet takımı repertuarı eser örneği[28]

Geleneksel İskoç halk şarkısı olan örnek eseri (Şekil 30.) incelediğimizde ritmik, süsleme notalarla zenginleştirilmiş olduğu görülmektedir.

[28] Amerikan Fifre ve Boru-Trampet Takımı Repertuarı Eser Örneği https://musescore.com/rudimentaldrummers/scores/5350918 (Erişim Tarihi: 03.06.2025).

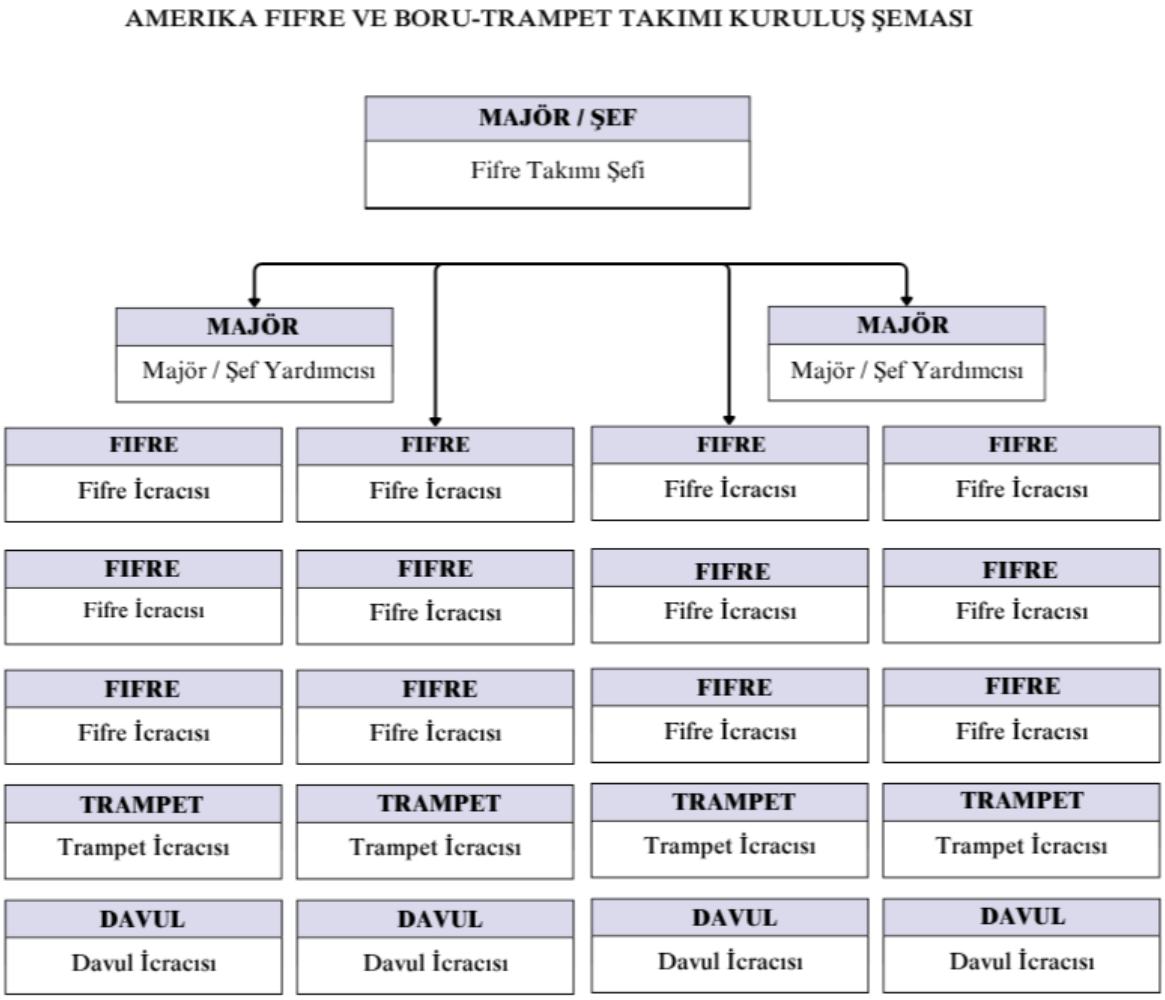

Şekil 31. Amerikan fifre ve boru-trampet takımı kuruluş düzeni şeması.

4.2.10. Güney Kore Geleneksel Daechwita Takımı

Güney Kore Geleneksel Daechwita askeri müzik topluluğu, kökleri Joseon Hanedanlığı[29] dönemine uzanan, kraliyet törenlerinde ve askeri geçitlerde kullanılan geleneksel müzik ve gösteri sanatının önemli bir örneğidir.

Chwita, üflemeli ve vurmalı çalgıların aynı anda çalınması anlamına gelmektedir. Daechwita, kralın varlığını duyurmak veya birliklerin geçit töreni için chwita ve seak'ın (kapalı alan etkinliğine uygun küçük ses hacmine sahip enstrümanlarla çalınan geleneksel topluluk müziği) büyük ölçekli bir performansını ifade eder (Korea Heritage Service, t.y.).

[29] Joseon Hanedanlığı: "Kore'nin tarihi içinde Joseon13 Hanedanı'nın (1392-1910) egemen olduğu dönem"

Şekil 32. Güney Kore geleneksel askeri Deachwite takımı[30]

Güney Kore'de "*Chwita"* ve "*seak*" çalan askeri müzik topluluğu, göğsünde mavi bir bant asılı sarı bir üniforma ve hasır bir şapka giyerdi. Jing (büyük gong), janggo (kum saati şeklinde davul), buk (davul), nabal (trompet), sora (kabuklu korno) ve taepyeongso (konik ahşap obua) çalıyorlardı (Korea Heritage Service, t.y.).

4.2.11. Daechwita Takımı Çalgıları

Jing (Büyük Gong)

Jing (büyük gong) ağız kenarı hafifçe içe doğru bükülmüş yassı pirinç diskten oluşan, ağız kenarında açılmış iki delikten geçirilmiş ağır, turuncu-kırmızı askı ipi olan ucu ve ağız kenarının bir kısmı, üstüne kazınmış eşmerkezli dairelerden oluşan tasarımla karartılmış ve bükülmüş kamıştan çırpıcı ile çalınan bir vurmalı çalgıdır (Korea Heritage Service, t.y.).

Jing, saray ve yerel müzikte kullanılan bir çerçeveye asılı bir gongdur. Daha yumuşak tonlar oluşturmak için bez kaplı bir tokmakla vurulur. Vuruşun gücüne bağlı olarak, hafif, uzun süreli sesler veya yüksek, çarpan sesler duyulabilir (The Metropolitan Museum of Art, t.y.).

[30] Güney Kore Geleneksel Askeri Deachwita Takımı. https://english.cha.go.kr/chaen/search/selectGeneralSearchImagePop.do (Erişim Tarihi: 01.05.2025).

Şekil 33. Jing (Büyük Gong)[31]

Janggo (Kum Saati Şeklinde Davul)

Janggo, kum saati şeklinde gövdesi olan çift başlı bir davuldur. Kore geleneksel müziğinde kullanılan en temsili vurmalı çalgılardan biridir. Hem tamamen perküsif bir bağlamda solo veya bir topluluk içinde hem de müzikal bir eşlik olarak çalınır. Janggo, "*sanjo"* (enstrümantal parçalar), "*minyo"* (halk şarkıları), danslar, şaman ritüelleri, saray müziğine eşlik eder. Dört hava elementinden biri olan yağmuru sembolize eder (Korea National Gugak Center, t.y.).

Şekil 34. Janggo (Kum saati şeklinde davul)[32]

[31] Jing (Büyük Gong) https://www.metmuseum.org/art/collection/search/504303 (Erişim Tarihi: 02.05.2025).
[32] Janggo https://gugak-korea.org/instrumente/janggo (Erişim Tarihi: 02.05.2025).

Nabal (Trompet)

Nabal (Trompet), Kore geleneksel müziğinde kullanılan uzun, düz bir pirinçten yapılmış bir trompettir. Bu enstrüman valf veya parmak deliği içermediğinden melodik bir enstrüman değildir, aksine tek bir sürekli ton çalar. Üretilen tonun ses frekansı, enstrümanın boyutuna bağlı olarak farklı oluşabilmektedir. Nabal, tarihsel olarak öncelikle daechwita adlı askerî geçit töreni müziğinde ve kırsal bölgelerde çiftçi müziği olarak tören performanslarının başlangıcını ve sonunu belirtmek için kullanılmıştır (Anyonemusic, t.y.).

Şekil 35. Nabal (Trompet) ve nabal icracısı[33]

Sora (Deniz Kabuğu Korno)

Güney Kore'de Nagag ya da Sora adıyla da bilinen deniz kabuğu askeri bandoda üflenerek kullanılan 38 santimetre uzunluğunda, 21 santimetre çapında ve B (Si) tonunda bir çalgıdır (Montagu, 2018: 86-87-88).

[33] Nabal (Trompet) ve Nabal İcracısı https://en.wikipedia.org/wiki/Nabal_%28instrument%29?utm_source=chatgpt.com (Erişim Tarihi: 03.05.2025).

Şekil 36. Sora (Conch Horn)[34]

Taepyeongso (Konik Ahşap Obua)

Bu çalgı, nefesli bir çalgı olup, *düdük* veya *Hu flütü* olarak da adlandırılır. Joseon Hanedanlığı'nın erken dönemlerinden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra Chwita, Nongak ve Budist törenlerinde çalınmış ve günümüzde de çalınmaya devam etmektedir. Taepyeongso yapımında siyah erik, kızılcık, hünnap, dut veya kavak gibi sert ağaçlar kullanılır. Borunun uzunluğu 30 cm'den az, üst kısmı dar ve alt kısmı giderek genişleyerek kalın bir yapıdadır. Toplamda sekiz delik vardır ve ikincisi arkadadır. Bakır ağza sazdan yapılmış küçük bir dil yerleştirilir ve ucuna hoparlör görevi gören bakır bir kalak takılır (Encyclopedia of Korean Culture, t.y.).

Şekil 37. Taepyeongso (Konik ahşap obua)[35]

[34] Sora (Conch Horn) https://michaelcga.artstation.com/projects/Vgqz1Z (Erişim Tarihi: 03.05.2025).
[35] Taepyeongso (Konik Ahşap Obua) https://www.metmuseum.org/art/collection/search/500729 (Erişim Tarihi: 03.05.2025).

4.2.11. Daechwita Takımı Kıyafeti

Güney Kore Daechwita askeri bandosunun kıyafeti ile ilgili bir kaynağa rastlanmadığı ve bu maksatla Şekil 32. incelendiğinde görüldüğü üzere ana kıyafet rengi parlak sarıdır. Bu renk, geçmişte kraliyetle ilişkilendirilen, otorite ve asalet sembolü olan bir renk olduğu değerlendirilmektedir. Kıyafetin bel kısmında bağlanmış lacivert kuşak bulunur.

İcracılar başlarında sert kenarlı, silindirik sarı şapkalar takmaktadır. Şapkaların üst kısmında beyaz tüyler ve bazılarında kırmızı süslemelerin yer aldığı görülmektedir. Bu süslemeler hiyerarşik bir yapıda rütbe ve görev ayrımına işaret edebilir. Ayaklarında ise beyaz renkte geleneksel Kore ayakkabıları görülür.

Ön tarafta askeri bandoyu yönettiği değerlendirilen kişi, icracılardan farklı olarak siyah, kırmızı ve pembe tonlarında geleneksel bir tören giysisi giydiği, yine farklı olarak siyah-beyaz şapka ve siyah renkte geleneksel Kore ayakkabısı giydiği görülmektedir.

4.2.12. Daechwita Takımı Repertuarı

Güney Kore geleneksel askeri bandosuna ait herhangi bir repertuara erişilememekle birlikte sadece sosyal medyada (YouTube) yayınlanan tanıtım ve icra pratiklerini gösterir video kayıtlara rastlanmıştır.[36]

[36] Güney Kore Cumhuriyeti Geleneksel Askeri Bandosu https://www.youtube.com/watch?v=XvlMn-vRgeg (Erişim Tarihi: 07.06.2025). https://www.youtube.com/watch?v=B_LT6framEw (Erişim Tarihi: 07.06.2025).

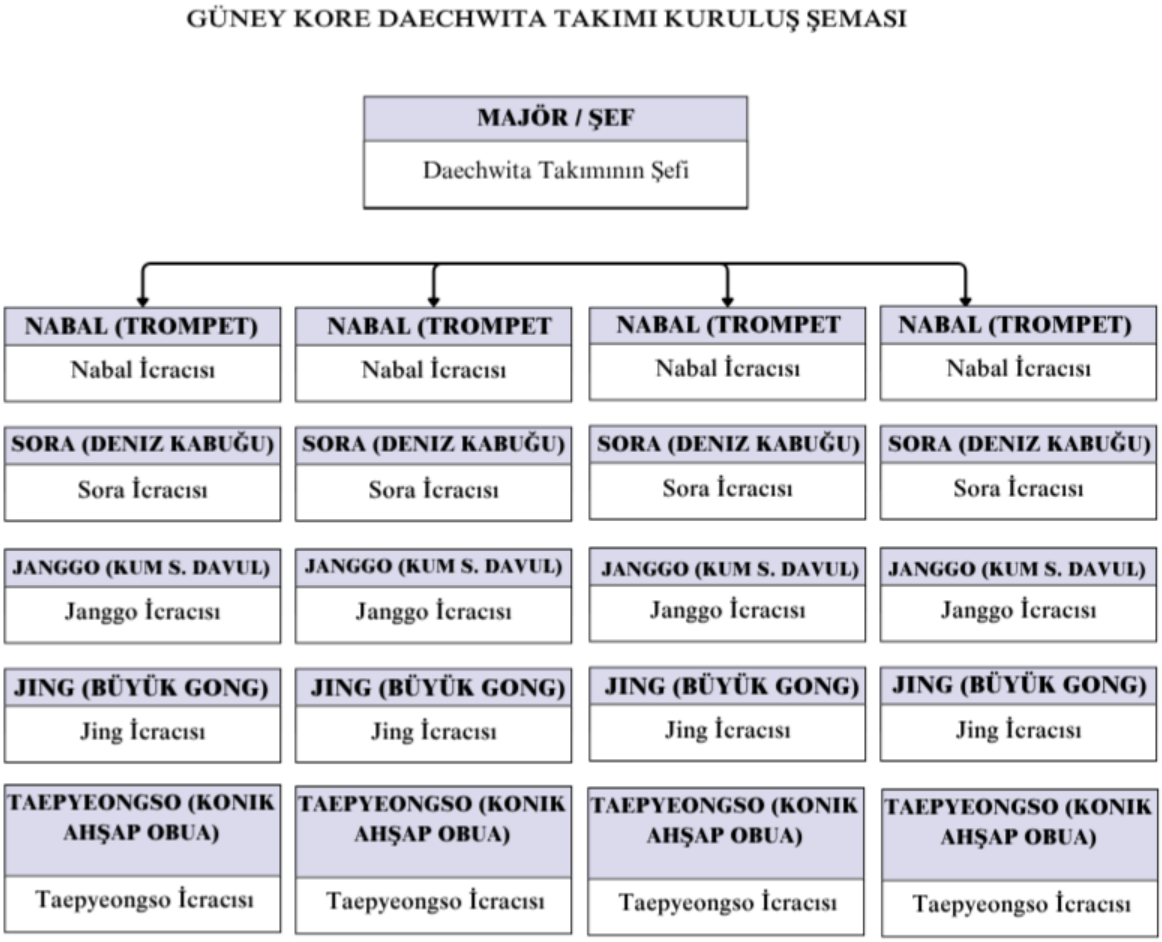

Şekil 38. Güney Kore Daechwita takımı kuruluş düzeni şeması

4.3. Mehter Takımı ile Dünya Geleneksel Askeri Müzik Topluluklarının Karşılaştırması

Bu bölümde, Mehter Takımı ile dünya genelindeki geleneksel askeri müzik toplulukları, tarihsel kıyafetleri, repertuarları, konser ve tören düzenleri, kullanılan geleneksel çalgıların çeşitliliği ve kullanımı, temsil ettikleri kültürel değerler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiş; elde edilen veriler tablo halinde sunularak benzerlikler ve farklılıklar sistematik biçimde ortaya konulmuştur.

Tablo 4

Çalgı türü, repertuar, kıyafet, konser düzeni ve koro karşılaştırılması

Ülke Adı	Topluluk Adı	Çalgılar				Repertuar	Kostüm/ Kıyafet	Tören/ Konser Düzeni	Koro
		Tahta Üflemeli	Bakır Üflemeli	Vurmalı Çalgılar	Dekoratif (Aksesuar) Çalgılar Sınıflandırma Dışı Çalgılar				
Türkiye	Mehter	Zurna	Boru	Nakkare, Kös, Davul, Zil	Çevgan	Var	Var	Var	Var
İskoçya	Gayda Takımı	Gayda	-	Trampet, Davul	-	Var	Var	Var	Yok
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Fifre	Boru	Davul, Zil, Trampet	-	Var	Var	Var	Yok
Güney Kore	Daechwita Takımı	Taepyeongso (Konik Ahşap Obua)	Nabal (Trompet)	Jing (Büyük gong) Janggo (Kum saati şeklinde davul)	Sora (Deniz kabuğu korno)	Ulaşılamamıştır	Var	Var	Yok

Tablo 4'de elde edilen bilgiler analiz edildiğinde; geleneksel askeri müzik topluluklarının kıyafet ve tören/konser düzeni hususlarında birbirlerinden farklılaştığı ve her birinin kendi folklorik kıyafetlerinin olduğu ayrıca konser ya da tören alanında yer alma düzenlerinin birbirlerinden kültürel bağlamda ayrıştığı görülmektedir.

Repertuar konusunda Mehter, Gayda ve Fifre takımlarının belli ve düzenli bir repertuarının olduğu değerlendirilirken Daechwita takımının repertuarına herhangi bir erişim sağlanamamış ve bu konuda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak youtube gibi video paylaşım platformlarından yapılan dinleme analizlerinde belli bir repertuar olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 5

Organolojik (Çalgı bilimi) karşılaştırılması

Ülke Adı	Topluluk Adı	Çalgı Türleri	Çalgı Sınıflandırması
Türkiye	Mehter Takımı	Çevgan Zurna Boru Nakkare Zil Davul Kös	İdiofon Aerofon Aerofon Membranofon İdiofon Membranofon Membranofon
İskoçya	Gayda Takımı	Gayda Trampet Davul	Aerofon Membranofon Membranofon
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Fifre Boru Trampet Davul	Aerofon Aerofon Membranofon Membranofon
Güney Kore	Daechwita Takımı	Jing (Büyük Gong) Janggo (Kum saati davul) Taepyeongso (Konik ahşap obua) Nabal (Trompet) Sora (Deniz kabuğu korno)	İdiofon Membranofon Aerofon Aerofon Aerofon

Tablo 5'de elde edilen bilgiler organolojik açıdan analiz edildiğinde; aerofon, membranofon sınıfı çalgıların tüm topluluklarda yer aldığı, idiofon çalgı sınıflandırmasında Mehter takımı, Daechwita takımının olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle sınırlı bir çalgı çeşitliliğinin olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Tablo 6

Folklorik bakımdan karşılaştırma

Ülke Adı	Topluluk Adı	Toplumsal ve Kültürel Durum	Kıyafet ve Semboller	Müzik İcra Pratiği
Türkiye	Mehter Takımı	Savaş ve kahramanlık geleneği, saray ve halk konserleri ve ulusal kimlik sembolü, maneviyat sembolü.	Yeniçeri Mehter kıyafeti, yemeni, hançer, kılıç, kalkan, zırh, tuğ, sancak, asa.	Kendine has ritmik selamlama yürüyüşü, barışta askere ve halka destek vermek, savaşta düşmanın moral motivasyonunu bozmak.
İskoçya	Gayda Takımı	Ulusal kimlik ve toplumsal dayanışma, milli günler, askeri geçit törenleri ve festivaller.	Kilt (Etek), püsküllü şapka, broş ve erzak çantası.	Halk müziği sayesinde toplumsal birliktelik sağlamak,
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Özgürlük ve bağımsızlık Simgesi.	Amerika koloni dönem zıt renkleri içeren üniforması.	Tarihi canlandıran konserler, ayakta durarak ve yürüyerek konser ve tören icra pratiği.
Güney Kore	Daechwita Takımı	Kraliyet gücünü temsil eder, disiplini ön planda temsil eder.	Parlak sarı tören kıyafeti, sarı renkte silindirik başlık ve beyaz ayakkabı.	Devlet törenlerinde ayakta durarak konser ve tören icra etmek.

Tablo 6'da elde edilen bilgiler folklorik bakımdan analiz edildiğinde; Mehter ve Daechwita askeri müzik topluluklarının savaş kahramanlıkları, ulusal kimlik, toplumsal beraberlik konularının ön plana çıkardığı, gelenekselliği kıyafet ve müziklerindeki melodilerle koruduğu görülmektedir.

İskoçya Gayda ve Amerikan Fifre ve Boru-Trampet takımları örneklerinde daha çok özgürlük ve bağımsızlık gibi ögeler yer almakla beraber kıyafetleri de folklorik açıdan farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

Tablo 7

Konser ve tören icrası karşılaştırılması

Ülke Adı	Topluluk Adı	Tören Türleri	Konser Düzeni
Türkiye	Mehter Takımı	Savaş sonrası zafer kutlamaları, dini ve milli bayram törenleri, devlet törenleri, kültürel ve uluslararası askeri festivaller, Askeri Müze konserleri.	Açık ve kapalı alanlarda kendine özgü hilal şeklinde oluşturulmuş konser düzeni.
İskoçya	Gayda Takımı	Ulusal düzeyde askeri geçit törenleri, ulusal festivaller, halk yürüyüşleri, uluslararası askeri festivaller.	Yürüyüş ve durarak konser ve tören düzeninde.
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Tarihi anma ve askeri törenler, bağımsızlık günü törenleri.	Yürüyüş ve durarak konser ve tören düzeninde.
Güney Kore	Daechwita Takımı	Kraliyet, devlet törenleri, ulusal kültürel törenler.	Sarayda veya açık alanda sabit düzende.

Tablo 7'de elde edilen bilgiler konser ve tören pratikleri açısından analiz edildiğinde; Çalışmadaki tüm askeri müzik topluluklarının ulusal ve uluslararası düzeyde, anma törenlerinde, askeri törenlerde, dini ve milli bayramlarda, festivallerde hem yürüyerek tören geçişlerinde hem de durarak belirli düzenlerde açık ve kapalı alanlarda konser icrası gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 8

Repertuar bakımından karşılaştırma

Ülke Adı	Topluluk Adı	Repertuar Türü/Özellikleri	Sözlü/Sözsüz
Türkiye	Mehter Takımı	Sınırlı sayıda marş ve eserlerden oluşmaktadır. Kendine has geleneksel ritmik makamsal ve usullerden oluşan geniş bir yelpaze, anonim, geleneksel ve günümüz bestelerinden oluşmaktadır.	Sözlü-Sözsüz
İskoçya	Gayda Takımı	Geleneksel İskoç halk ezgilerinden oluşan gayda melodilerinin sürekli duyulduğu sınırlı sayıda marşlar ve eserler, tonal ve modal melodilerden oluşmaktadır.	Sözsüz

Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Fifre ve Boru Trampet takımının hem ayrı hem de bir arada çaldığı ritmik marşlar, devrim ve iç savaş dönemi marşları, bağımsızlık melodileri, tonal marş ve eserlerden oluşmaktadır.	Sözsüz
Güney Kore	Daechwita Takımı	Saray müziği, çağrı melodileri, pentatonik ağırlıklı ağır ezgilerden oluşmaktadır.	Sözlü-Sözsüz

Tablo 8'de elde edilen bilgiler repertuar bakımından analiz edildiğinde; Mehter takımının repertuarının makamsal ve usullerden oluşan ritmik marş ve eser formlarından, İskoçya Gayda takımının çoğunlukla halk ezgilerinden oluşan tonal ve modal tonlarda marş ve eserlerden oluştuğu görülmektedir.

Amerikan Fifre ve Boru-Trampet Takımının repertuarının bir kısmının sadece fifre takımı, bir kısmının da boru trampet takımı ve çok az bir kısmının da fifre boru ve trampet için tonal marş formlarında düzenlenmiş olduğu, Daechwita takımının ise daha çok pentatonik serbest çalınan form yapısı olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Tarihsel bakımdan karşılaştırma

Ülke Adı	**Topluluk Adı**	**Kuruluş/Köken/ Dönemler**	**Tarihteki Rolü/Önemi**	**Tarihi Etki Alanı**
Türkiye	Mehter Takımı	Hun, Selçuklu, Osmanlı İmparatorlukları, Türkiye Cumhuriyeti.	Örnek teşkil edecek ilk askeri müzik topluluğu olduğu öngörülmekte, savaş alanında güçlü ses etkisiyle düşmanı etkilemek, halk ve saray konserleri ile moral vermek, padişahın ve devletin güç sembolü olarak görülmektedir.	Selçuklu, Osmanlı İmparatorlukları, Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa, Rusya
İskoçya	Gayda Takımı	12 ile 18. yüzyıllar arası ortaya çıkış ve gelişme dönemleri.	Savaş alanında moral desteği ve iletişim aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.	İskoçya İngiltere savaşlarında İskoç milliyetçiliğini ön plana çıkardığı görülmektedir.
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	Amerikan devrimi dönemi, İç savaş ve bağımsızlık savaşı dönemi.	Amerikan devrimi ve İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşlarında yürüyüş tempoları ile milli birlik oluşturduğu görülmektedir.	Amerikan Tarihini siyasi, askeri ve toplumsal açıdan yansıtmaktadır.
Güney Kore	Daechwita Takımı	15. yüzyıl hanedanlığı döneminde ortaya çıkmıştır. saray ve kraliyet/hanedanlık bandosu olarak kullanılmıştır.	Kraliyet Törenleri	Resmî törenlerde dönemin kraliyetin askeri gücünü yansıtmaktadır.

Tablo 9'da elde edilen bilgiler tarihsel açıdan analiz edildiğinde; Birçok kaynakta dünyanın en eski askeri müzik topluluğu olarak öngörülen Mehter takımının kökeninin Hun İmparatorluğu döneminde tuğ takımlarına dayandığı ve tarihsel süreçte gelişerek günümüzdeki özellikle Avrupa, Rusya gibi ülkelerdeki kurulan modern askeri bandolara öncülük ettiği görülmektedir.

Gayda çalgısının İskoç kültüründe önemli bir yere sahip olduğu ve İngiliz savaşlarında bağımsızlık, milliyetçilik gibi duyguları ortaya çıkaran ve aynı zamanda savaşta askere ve halka moral verirken bir iletişim aracı olarak da kullanıldığı, Amerikan Fifre ve Boru Trampet takımının da Gayda takımı gibi bağımsızlık, devrim gibi dönemlerde önemli bir yer tutması ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Güney Kore Daechwita takımı ise geleneksellik, icra pratikleri, saraya bağlılık gibi konularda ve askerin gücünü yansıtan Mehter takımı ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 10

Kullanılan ses sistemi bakımından karşılaştırma

Ülke Adı	**Topluluk Adı**				
		Tonal	**Modal**	**Makamsal**	**Pentatonik**
Türkiye	Mehter Takımı	-	-	+	-
İskoçya	Gayda Takımı	+	+	-	-
Amerika	Fifre ve Boru-Trampet Takımı	+	-	-	-
Güney Kore	Daechwita Takımı	-	-	-	+

Tablo 10'da elde edilen bilgiler kullanılan ses sistemi açısından analiz edildiğinde, Mehter Takımının makamsal, İskoçya Gayda takımının tonal ve modal, Amerika Fifre ve Boru-Trampet takımının tonal, Güney Kore Daechwita takımının pentatonik ses sistemlerini kullandığı görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde Mehter Takımı ile geleneksel icra pratiklerini kullanan dünya askeri müzik topluluklarından İskoçya Gayda Takımı, Amerika Fifre ve Boru-Trampet Takımı ve Güney Kore Daechwita takımlarının çalgı karşılaştırmalı incelenmesi ile ilgili elde edilen sonuçlar verilmiş, araştırmanın sonuçlarına göre önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma, geleneksel askerî müzik topluluklarının tarihsel, kültürel ve müzikal boyutlarını karşılaştırmalı olarak ele alarak, Mehter Takımı ile İskoçya Gayda Takımı, Amerika Fifre ve Boru-Trampet Takımı ve Güney Kore Daechwita Takımı arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları sistematik bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, söz konusu toplulukların bulundukları kültürel bağlam içerisinde özgün bir kimlik kazandığını, ancak askerî müziğin evrensel işlevleri doğrultusunda yapısal ve işlevsel paralellikler, aynı zamanda farklılıklar sergilediklerini ortaya koymaktadır.

Geleneksel askerî müzik toplulukları, tarih boyunca savaşlarda askerlere yön verme, moral ve motivasyon sağlama; barış dönemlerinde ise halkla ordu arasında kültürel ve sembolik bağlar kurma gibi temel işlevler üstlenmişlerdir. Bu işlevsellik, farklı coğrafi, tarihî ve sosyo-kültürel bağlamlarda çeşitlenmiş ve her topluluk kendi müzikal aygıtlarını, repertuarını, icra pratiklerini ve görsel-ritüel bileşenlerini bu çerçevede yapılandırmıştır.

Mehter Takımı, Türk ordu geleneğinde köklü bir geçmişe sahip olup, Osmanlı dönemi askerî teşkilatının müzikal bir unsuru olarak yalnızca savaş alanında psikolojik harp aracı olarak değil, aynı zamanda saray ve halk nezdinde kültürel temsil gücüne sahip bir müzik kurumu niteliği taşımaktadır. Aerofon (zurna, boru), membranofon (davul, nakkare, kös) ve idiyofon (zil, çevgan) sınıfındaki çalgılardan oluşan topluluk, ayrıca hanende çevganiler aracılığıyla sözlü repertuarı da icra etmektedir. Makamsal sistem temelinde şekillenen repertuar; basit ve aksak usullere dayalı ritmik yapı, geleneksel formlar ve anonim ya da bestelenmiş marşlardan meydana gelmektedir. Kendine özgü hilal formundaki konser

düzeni, ritmik yürüyüş yapısı ve kostümleri ile Mehter Takımı, sadece müzikal değil aynı zamanda sembolik bir temsil biçimi sunmaktadır.

İskoçya Gayda Takımı, geçmişi 12. yüzyıla dayanan, özellikle 18. yüzyıla kadar askeri formasyonunu geliştiren yapısıyla, İskoç ulusal kimliğini müzikal temsiller yoluyla görünür kılmıştır. Aerofon sınıfında yer alan gayda çalgısı, membranofon trampet ve davullarla desteklenerek modal ve tonal temelli bir repertuar meydana getirmiştir. Halk ezgilerinin dönüştürülmesiyle oluşan bu repertuar, İskoç kültürel mirasını yansıtan kilt, püsküllü başlık ve diğer geleneksel aksesuarlarla bütünleşerek sahne performanslarında temsil edilmektedir. İcra pratikleri genellikle sabit düzende veya yürüyüş halinde gerçekleşmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'ne ait Fifre ve Boru-Trampet Takımı, Amerikan Devrimi ve Bağımsızlık Savaşı sürecinde millî birlik, direniş ve özgürlük sembolizmini güçlendiren bir müzikal temsil aracı olarak tarihde ve günümüzde yerini almıştır. Aerofon (fifre, boru) ve membranofon (trampet, davul, zil) çalgılardan oluşan takım, tonal temelli, sözsüz ve ritmik ağırlıklı marşlardan oluşan bir repertuara sahiptir. İcra edilen marşlar, hem bireysel hem toplumsal hafızada tarihsel sürekliliği sürdürme işlevi görmekte; döneme özgü sembolik askerî kıyafetlerle sahnelenmektedir. Performanslar sabit ya da yürüyüş düzeninde gerçekleştirilmektedir.

Güney Kore'nin geleneksel Daechwita Takımı ise hanedanlık dönemi saray tören müziğinin askeri müzik formuna getirilmiş hali olarak değerlendirilebilir. Bir müzik geleneği olarak 15. yüzyılda Joseon Hanedanlığı döneminde ortaya çıkan daechwita takımı ve müziği, sarayın ve kraliyet gücünün sembolik temsili olarak işlev görmüştür. Taepyeongso, nabal ve sora gibi aerofon çalgıların yanı sıra jing (idiyofon) ve janggo (membranofon) çalgıları takımda bulunmaktadır. Müzikal yapı, pentatonik dizi temelinde ağır ritmik karakterde seyretmekte, repertuarın çoğunlukla çalgısal ve saray müziğini temsil eder nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Sarı renklerin hakim olduğu geleneksel tören kıyafetleri, icra edilen mekânın otoriter ve sembolik yapısını güçlü bir şekilde ortaya koymakta, sabit düzende gerçekleştirilen tören ve konser uygulamalarıyla bütünleşmektedir.

Çalgı sınıflandırması açısından değerlendirildiğinde, Mehter Takımı çalgı çeşitliliği bakımından öne çıkarken; diğer topluluklarda sınırlı sayıda çalgı tipi kullanılmaktadır. Repertuar yapılarında ise Mehter Takımı makamsal ve aksak usullü geleneksel formlara, İskoçya Gayda Takımı modal ve tonal halk ezgilerine, Amerikan Takımı tonal marşlara, Daechwita ise pentatonik dizilere dayalı ezgisel yapılara sahiptir.

Sonuç olarak, Mehter Takımı başta olmak üzere incelenen tüm geleneksel askerî müzik toplulukları, yalnızca müzikal icralarıyla değil; aynı zamanda tarihsel hafızanın taşıyıcısı, kültürel kimliğin inşa edicisi ve ulusal sembollerin taşıyıcısı olarak çok katmanlı anlamlar üretmektedir. Bu bağlamda, söz konusu müzik topluluklarının müzikal unsurlarının belgelenmesi, arşivlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması; kültürel sürdürülebilirlik açısından hayati öneme sahiptir.

Yapılan kapsamlı literatür taraması sonucu bu çalışmanın en önemli ve dikkat çekici sonucu olarak, dünyada geleneksel icra pratiğine dayanan ve kendi öz kültürel kodlarını taşıyan çok az askeri müzik topluluğunun olduğu değerlendirilebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, çalışmanın hem Mehter Takımı'nın Türkiye'deki kültürel mirasının korunmasına hem de dünya genelindeki geleneksel askerî müzik toplulukları ile olan kültürel ve müzikal etkileşimin geliştirilmesine katkı sunabileceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Mehter Takımı'nın geleneksel icra pratiklerinin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması adına yapılacak çalışmalar, kültürel süreklilik açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, mehter ve benzeri geleneksel askerî müzik topluluklarının ulusal ve uluslararası platformlarda daha görünür kılınması, Türkiye'nin kültürel diplomasisine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma, başta müzikoloji, etnomüzikoloji, tarih ve kültürel çalışmalar olmak üzere çeşitli disiplinlerde askerî müzik alanına yönelik yapılacak akademik çalışmalara

kaynaklık edecek niteliktedir. Mehter ve diğer geleneksel askerî müzik toplulukları üzerine yapılacak akademik araştırmaların artırılması önerilmektedir.

Türk müziği eğitimi veren konservatuvar ve üniversite bünyesindeki müzik bölümlerinde, Türk sanat ve halk müziği topluluklarının yanı sıra, Mehter Takımı benzeri geleneksel askerî müzik topluluklarının kurulması önerilmektedir. Bu tür oluşumlar, hem uygulamalı eğitim bağlamında zenginlik katacak hem de askerî müziğin güncel temsilini sağlayarak kültürel sürekliliğe katkı sunacaktır.

Geleneksel askerî müzik repertuarının, günümüz bestecileri tarafından bilimsel ve estetik yaklaşımlarla yeniden ele alınarak zenginleştirilmesi; tarihi temellere dayalı yeni eserlerin üretimi yoluyla repertuvarın genişletilmesi önerilmektedir. Böylelikle geleneksel yapı korunurken çağdaş üretimle de bağ kurulmuş olacaktır.

Mehter ve diğer geleneksel askerî müzik topluluklarına ilişkin çalışmaların daha geniş kitlelere ulaştırılması ve akademik etkileşimin artırılması adına, ulusal ve uluslararası düzeyde kongre, seminer, sempozyum, panel, çalıştay gibi bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir. Bu etkinlikler, alanın disiplinlerarası görünürlüğünü artırma ve bilgi paylaşımını teşvik etme açısından önem arz etmektedir.

Türk Müziği Devlet Konservatuvarları ile üniversitelerin müzik bölümlerinde yer alan Türk Müziği sanat dallarında, "Askerî Müzik" ve "Mehter" başlıklı ders içeriklerine yer verilmesi önerilmektedir. Bu derslerin tarihsel, kültürel ve icra bağlamında zenginleştirilmesiyle öğrencilerin alana ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyleri artırılacak; böylece hem akademik gelişime hem de kültürel mirasın korunmasına katkı sağlanabilecektir.

Askerî müzik geleneklerinin uluslararası bağlamda karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve bilgi alışverişinin teşvik edilmesi amacıyla, farklı ülkelerden uzman araştırmacı ve akademisyenlerin katılım sağlayacağı sempozyum, panel ve çalıştay gibi bilimsel ve sanatsal etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir. Bu tür etkinlikler, askerî müzik mirasının tanıtılması ve kültürlerarası akademik iş birliğinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Mehter ve diğer geleneksel askerî müzik topluluklarına ilişkin daha derinlemesine ve karşılaştırmalı akademik analizlerin yapılabilmesi amacıyla, lisansüstü düzeyde tez çalışmalarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi önerilmektedir. Bu sayede alanın bilimsel bilgi üretim potansiyeli artacak ve askerî müzik mirası akademik literatürde daha görünür hâle gelecektir.

Sivil akademik çevrelerde yürütülen askerî müzik araştırmalarının daha sağlıklı ve kapsamlı biçimde gerçekleştirilmesi için, ilgili askerî kurumlarla iş birliği yapılması; gerekli yasal ve idari izinler alınarak, alanda uzman askerî personelin araştırmalara dâhil edilmesi önerilmektedir. Bu tür iş birlikleri, alan verilerinin güvenilirliğini artıracak ve icra pratiklerinin doğrudan kaynağından belgelenmesini mümkün kılacaktır.

Türk askerî müzik kültürünün daha geniş kitleler tarafından tanınması, anlaşılması ve benimsenmesi amacıyla, geleneksel ve dijital medya platformlarının etkin kullanılması önerilmektedir. Bu bağlamda, televizyon programları, YouTube platformu üzerinden yayınlanacak söyleşiler ve Spotify gibi sesli yayın ortamlarında sunulacak podcast içerikleri aracılığıyla topluma yönelik bilgilendirici içeriklerin üretilmesi, kültürel farkındalığın artırılması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca bu faaliyetler, akademik bilginin toplumla buluşturulması işlevini de yerine getirecektir.

Mehter ve diğer geleneksel askerî müzik topluluklarının repertuarlarına ait notaların, icra videolarının ve ses kayıtlarının yer aldığı çok dilli, açık erişimli bir “Geleneksel Askerî Müzik Dijital Arşivi” oluşturulması önerilmektedir. Bu platform; araştırmacılar, eğitimciler ve müzisyenler için uluslararası ölçekte kaynak niteliği taşıyacaktır.

Türkiye'de, Mehteran geleneğini merkez alarak Osmanlı’dan günümüze askerî müzik tarihini belgeleyen, dünya askerî müzik kültürlerinden örnekler sunan bir "Askerî Müzik ve Kültür Müzesi" kurulması önerilmektedir. Bu müzede ziyaretçiler için sanal gerçeklik (VR) ile tarihi mehter konserleri deneyimlenebilir ve farklı coğrafyalardan askerî müzikler karşılaştırmalı olarak dinlenebilir.

Mehteran, Gayda, Daechwita gibi geleneksel askerî müzik topluluklarının genç üyelerinden oluşacak katılımcılarla her yıl düzenlenecek bir "Uluslararası Geleneksel Askerî

Müzik Gençlik Kampı" önerilmektedir. Bu etkinlik, kültürler arası müzikal etkileşim ve barış temelli diplomatik ilişkiler açısından özgün bir platform sunacaktır.

Geleneksel askerî müziklerin icra pratiklerinin analizinden elde edilen verilerle yeni eserler bestelemek amacıyla, konservatuvarlar bünyesinde "Askerî Müzik Temelli Bestecilik ve Aranjman Atölyeleri" açılması önerilmektedir. Bu atölyelerden elde edilecek çağdaş ama geleneksel kökleri olan yeni repertuarlar, sahne icralarında değerlendirilebilir.

Mehter ile İskoçya, Amerika veya Güney Kore askerî müzik topluluklarını içeren karşılaştırmalı müzikoloji, etnomüzikoloji veya kültürel miras odaklı araştırmalar için uluslararası ortaklı bilimsel projeler geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu projeler kültürel diplomasi açısından da işlevsel olacaktır.

Geçmişten günümüze dünyada birçok ülkede her yıl yapılan, ülkemizde de zaman zaman yapılan Askeri Bandolar Festivali ya da Askeri Müzik Festivali başlığında etkinliklerde Mehter ile farklı ülkelerden geleneksel askerî müzik topluluklarının arka arkaya veya ortak düzenlemelerle sahne aldığı "Askerî Müziğin Kültürel Diyaloğu" temalı konser dizileri düzenlenmesi önerilmektedir. Böylelikle hem benzerlikler hem özgünlükler sahne üzerinden görsel-işitsel biçimde halka sunulabilecektir.

Mehter Takımı başta olmak üzere geleneksel askerî müzik topluluklarının, uluslararası ilişkilerde kültürel diplomasi aracı olarak kullanılması; özellikle yurtdışı askerî ataşelikler, kültür müşavirlikleri ve büyükelçilikler aracılığıyla kültürel tanıtım konserleri verilmesi önerilmektedir.

Mehter'de ve diğer askerî topluluklarda kullanılan tarihî çalgıların akademik çalışmalarla belgelenmesi ve aslına uygun benzerlerinin üretilip konservatuvarlarda veya müzelerde sergilenmesi önerilmektedir. Bu, çalgı yapımı alanında da geleneksel bilgi üretimini teşvik edecektir.

Etnomüzikoloji, tarih, kültürel antropoloji, sanat tarihi ve iletişim gibi farklı disiplinlerde, Mehter ve dünya askerî müzik geleneklerinin çeşitli yönlerini inceleyen akademik dergi özel sayıları, kitaplar ve tezlerin teşvik edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aktüze, İ. (2010). *Müziği Anlamak Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*, Pan yayıncılık, İstanbul.

Altınölçek, H. (1992). Mehter Musikisi ve Bugünkü Durumu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Altınölçek, H. (2015). *Türk Kültür Dünyasında Uygur Askeri Müziği*. Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt II, Sayı 2.

Anyonemusic, (t.y.). *World Musical Instruments: Nabal*. Erişim Adresi: https://anyonemusic.blogspot.com/2008/02/world-musical-instruments-nabal-ey.html

Apel, W. (1974). *Harvard Dictionary of Music*. USA.

Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, (t.y.), *Mehter*, Erişim adresi: https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter_genelbilgi.html

Baba, O. (2009). Türk Askeri Müzik Geleneğinde Değişim ve Süreklilik. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Britannica, (t.y.), *Northumbria,* Erişim adresi: https://www.britannica.com/place/Northumbria.

Cannon, R.D. (1971). *The Bagpipe in Northern England*, Folk Music Journal.

Celtic Music, (t.y.), *Irish Flute vs the Fife: Understanding Differences*, Erişim adresi: https://www.celticmusik.com/post/irish-flute-vs-the-fife-understanding-differences

Çağlak, E. ve Filiz, S. (2018). *Türk Devlet Geleneğinde Askeri Müzik ve Askeri Müzik Eğitimi*. Sahne ve Müzik Eğitim- Araştırma e-Dergisi, Ankara.

Çakar, D. (1994). Armoni Mızıkası ve Bandoların Çok Sesli Çağdaş Türk Müziğinin ve Türk Müzik Eğitiminin Gelişmesine Katkıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çalışkan, K. (2001). *Geçmişten Günümüze En Canlı Kültür Mirasımız Şanlı Mehter*. Can Ofset Matbaacılık, İstanbul.

Çerkez, B. (1995). Muzıka-yı Humayun. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çokamay, B. (2012). Türklerde Bakır Çalgı Olarak Boru'nun İlk Kullanımı ve Tarihçesi. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (31), 445-459.

Çokamay, B. (2019). *Mehterin Balkan Müziğinde Yer Alan Bakır Çalgı Orkestralarına Etkileri*. Müzik Kültürüne Dair Çeşitli Görüşler-I. Eğitim Yayınevi, Konya.

Demir, Ü. (2015). Türk Askeri Müzik Kültüründe Boru (Trompet) Geleneği ve Günümüz Mehterhanelerindeki Makamsal İcra Teknikleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demirel, S. 2021). *Askeri Motivasyonda Müziğin Önemi.* EKEV Akademi Dergisi Yıl: 26 Sayı: 89.

Divan Makam, (2018). *Eser (Nota) Arşivi*, Erişim Adresi: https://divanmakam.com/

Encyclopedia of Korean Culture (t.y.), *Taepyeongso A Type of Wind Instrument,* Erişim Adresi: https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0059074

Gazimihal, M.R. (2019). *Türk Askeri Muzikaları Tarihi.* Doğu Kütüphanesi, İstanbul.

Glenmoriston Pipe Band, (t.y.), *Gallery.* Erişim adresi: http://www.glenmoristonpipeband.co.uk/

Gukag Korean Cultural Center, (t.y.), *Janggo,* Erişim Adresi: https://gugak-korea.org/instrumente/janggo

Güner, S.S. (2007). *Osmanlı Musikisi ve Mehter*. Karadeniz Araştırmaları, Sayı 14.

Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Web Sayfası, (t.y.) Erişim Adresi: https://askerimuze.msb.gov.tr/mehter.html

Historia/Arte, (2021). *The Fife, Manet Imitates His Idol*. Erişim adresi: https://historia-arte.com/obras/el-pifano

Howe, P.W. (1999*). Early American Military Music*. University of Illionis Press, USA.

İlyasoğlu, E. (2009). *Zaman İçinde Müzik.* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kalyoncu, N. (2005). *Alla Turca Stiline Genel Bir Bakış*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Kappey, J.A. (1890). *Short History of Military Music*. Boosey & Co. London.

Kaptan, V. (2020). Mehter Müziği Ekseninde Müzikte İşlevsel Değişim: Çanakkale Musiki ve Halk Oyunları Derneği Mehteran Takımı Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Karakaya, F. (2006). *"Nakkāre"*, TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi. Erişim adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/nakkare

Kentish Guards Fife and Drums Corps, (t.y.), *Fife and Drum,* Erişim adresi: http://www.kentishguards.com/fife-drum.html

Khan, S.S (2016). *When Military Wages Peace Military Bands in Diplomacy, War & Statecraft,* Lahore, Pakistan

Kılıçaslan, E. (2012). Tarihsel Süreç İçerisinde Bando ve Orkestralarda Piccolo'nun Yeri ve Önemi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Korea Heritage Service, (t.y.), *Piri Jeongak and Daechwita (Classical Piri Solo and Military Band Music).* Erişim adresi: https://english.cha.go.kr/chaen/search/selectGeneralSearchDetail.do?mn=EN_02_02&sCcebKdcd=17&ccebAsno=00460000&sCcebCtcd=11

Küçükçapraz, S. (2019). Mehterhane'nin Kapatılmasından Günümüze Askeri Musiki (1826'dan Günümüze). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Lawrence, J. (2016). *The History and Formation of the Military Band in Nineteenth-Century Britain*. B. A. Thesis. Graduate Faculty of Baylor University.

National Gukak Center. (2016, 21 Ocak). *Daechwita - Explanation version*. [Video]. YouTube. Erişim Adresi: https://youtu.be/B_LT6framEw?si=e-8z59Pt8bftcD1U

McClimon, S.J. (2011). *Music, Politics and Memory: Japanese Military Songs in War And Peace*. University of Hawai, USA.

Michaelcga Art Station, *Nagak Korea Flute Instrument*, (t.y.), Erişim Adresi: https://michaelcga.artstation.com/projects/Vgqz1Z

Montagu, J. (2018). *The Conch Horn Shell Trumpets of The World From Prehistory To Today*. Hataf Segol Publications.

Musiki Dergisi (t.y.). *Türk Müziğinde Fifre Takımı*. Erişim adresi: http://www.musikidergisi.net/?p=1233

Organology, *Bagpipes,* (t.y.), Erişim Adresi: https://organology.net/instrument/

Pirgon, Y. (2021). *İslâmiyet Öncesi Türklerde Askeri Müzik*. İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi.

Pulver, J. (1921). *The Music of Ancient Egypt*. Proceedings of the Musical Association, 48, 29–55. Erişim adresi: http://www.jstor.org/stable/765727

Regimental Music, (t.y.), *Regimental Music*. Erişim adresi: https://www.theroyalscots.co.uk/regimental-music/

Rice, E. (1999). *Representations of Janissary Music (Mehter) As Musical Exoticism In Western Compositions*, 1670–1824. Journal of Musicological Research. New York: Columbia University.

ROK Ministry of National Defence. (2022, 29 Ocak). *Republic of Korea Traditional Army Band*. [Video]. YouTube. Erişim Adresi: https://youtu.be/XvlMn-vRgeg?si=Q3QiFahX3fx0Zzgu

Sachs, C. (1968). *The History of Musical Instruments.* W.W. Norton & Company, Inc. New York.

Sanal, H. (1964). *Mehter Musikisi*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul.

Sarıboğa, B. ve Akıncı, Ç. (2017). *Antik Yunan Toplumunda ve Felsefesinde Müzik ve Flüt Çalgısı*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi, Sayı 6, Afyon.

Say, A. (2005). *Müzik Ansiklopedisi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Say, A. (2009). *Müzik Sözlüğü*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Scottish Bagpipers. (t.y.). *Bagpiper Uniform Tour*. Erişim Adresi: https://www.scottishbagpipers.com/bagpiper-uniform-tour/

Soylu, S. (2003). *Cumhuriyet Döneminde Askeri Müzik ve Gelişimi Sempozyumu*. K.K. Basımevi ve Basılı Evrak Depo Müdürlüğü Sip.Nu.:134. Ankara.

Sözer, V. (1986). *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Şahiner, N. (1993). *Mehter ve Marşları*. Anahtar Yayıncılık, İstanbul.

Şenel, O. (2018). *Modernleşme İdealinde Batı Müziği Deneyimi: Japonya ve Türkiye Benzerliği*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:6 Sayı:82, s. 102-122

Tanrıkorur, C. (2005). *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*. Dergâh Yayınları, İstanbul.

Tekin, E. (2017). Yirminci Yüzyılda Askeri Mehter. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

The History and Heritage Accommodation Guide, (t.y.), *Scottish Piper War Heroes*, Erişim adresi: https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofScotland/Scottish-Piper-War-Her oes/

The Metropolitan Museum of Art, (t.y.). *Taepyeongso*, (t.y.), Erişim Adresi: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/504303

The Royal Scottish Pipe Band Association. (Kasım 2016). *The History of Army Piping and Pipe Bands*. Erişim adresi: https://rspba.org/the-associations-history/the-history-of-army-piping-and-pipe-bands/.

The Royal Scots, (t.y.). *Regimental Music.* Erişim Adresi: https://www.theroyalscots.co.uk/regimental-music/

The United States Army Old Guard Fife And Drum Corps, (t.y.), *History of The Corps,* Erişim adresi: https://fifeanddrum.army.mil/our_story.html

Tuğlacı, P. (1986). *Mehterhane'den Bando'ya Turkish Bands of Past and Present*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Tüfekçioğlu, I. (2007). Pikolo ve Tarihçesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, (2024). Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/

Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (2003). *Mehter*. Erişim Adresi: https://islamansiklopedisi.org.tr/mehter

Türkmen, M.N. (2009). *Osmanlı'da Askeri Müzik Mehter*, Çile Yayınları, İstanbul.

Uçaner, B. (2013). *Yeniçeri Müziği ve Batı Müziği Üzerindeki Türk Etkileri*. Rast Müzikoloji Dergisi RMD - Cilt 1, Sayı 1 (2013).

Usta, B. (2020). Mehter Musikisi, Bestekar Mehterler ve Türk Müziğine Katkıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.

Vural, T. (2013). *Türklerde Askeri Müzik Geleneği Tuğ, Nevbet, Mehter,* Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.

Wikipedia The Free Encyclopedia, (t.y.), *Nabal (instrument)*, Erişim Adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Nabal_%28instrument%29?utm_source=chatgpt.com

Williams, V.E. (2013). *The Cultural History of The Bagpipe in Britain, 1680-1840*. University of Glasgow, Scotland.

Yaldır, A.A. (2009). Askeri Müzik Topluluğu Mehter, Geleneksel Kıyafet ve Müzik Enstrümanlarının Plastik Açıdan Seramik Sanat Objelerine Dönüşümü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Yurga, C. (2002). *20. Yüzyılda Türkiye'de Popüler Müzikler*. Pegem A Yayınları, Ankara.

Yücel, H. (2007). *Türkiye'de Din ve Din Dışı Müziklerinin Karşılaştırmalı Araştırması*, Yöntem Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1

ULUSLARARASI BİLDİRİ BEYANI

CERTIFICATE OF ACHIEVEMENT

THIS CERTIFICATE IS PROUDLY PRESENTED TO:

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinan ANGİŞHAN

IN ORAL PRESENTATION, RECOGNITION AND APPRECIATION OF RESEARCH CONTRIBUTION TO SELCUK 9h INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES,
HELD ON DECEMBER 15 - 17, 2023 - KONYA
WITH THE PAPER ENTITLED
" PYOTR ILYICH TCHAIKOVSKY PERCUSSION INSTRUMENTS PARTS IN THE "1812 OVERTURE" ANALYSIS IN TERMS OF PERFORMANCE TECHNIQUES "